EVE DÖNMEYENLER

Tarihî Roman

Necati Gültepe

ÖTÜKEN

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 882
EDEBÎ ESERLER: 376

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 16267

ISBN: 978-975-437-844-3

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

1. Basım: 2011
3. BASIM

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Kapak Tasarımı: Zafer Yılmaz

Dizgi-Tertip: Ötüken

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: ÖZLEM MATBAACILIK VE REKLAMCILIK LİMİTED ŞİRKETİ
Maltepe Mah. Litros Yolu 2. Matbaacılar Sit. Nu. 2BB4 Topkapı-İstanbul
Sertifika Numarası: 45257 Tel: (0212) 612 06 63

İstanbul- 2020

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

SARAYDA DARBE

(1651 Eylül)

BİR kadının en tehlikeli olduğu an, yavrusunu tehlikede hissettiği andır!

Turhan Sultan o 'an'a adım adım yaklaşıyordu.

Oğlu ve güvendiği iki kethüda kadınla en son hünkâr mahfiline sığınmışlardı.

Eli kılıçlı onlarca karaağa avluda kanatlı kapıyı zorluyor, içeri girmeye çalışıyorlardı. Karşılarında üç beş haremağası canları pahasına direniyordu.

Üst mahfilin cumbasında bir heykel gibi hareketsiz aşağıdaki mücadeleyi izliyordu. Bir adım arkada iki yanında yer alan Melekî ve Ayça Kethüda tedirgindiler.

Hasodalılar gecikmişler, kuşatmayı yarıp bir türlü yardıma gelememişlerdi. Vakit gece yarısını geçiyordu. Saldırıların asıl hedefi üst katta yorgunluktan uyuyakalan on yaşındaki oğlu Sultan Mehmet'ti. Ama bütün saray halkı da biliyordu ki Turhan Sultan geçilmeden oğluna ilişmek mümkün değildi.

Şu anda ona yardımcı olabilecek yanında bu iki kadın vardı. Onlar silâhla dövüşmesini biliyorlardı. Yakın çevresinde bir zırh gibiydiler ve onlara güveniyordu, bu iki savaşçı bertaraf edilmeden kendisine ulaşılamazdı.

En son sığındıkları bu yerde bir müddet daha direnebileceklerini hesaplamıştı.

Kapıyı koruyan haremağalarının cansiperane çarpışmalarını yukarıdan seyrederken: "En fazla on beş yirmi dakika dayanabilirler, daha fazla değil." diye düşündü.

Tek endişesi oğluna bir zarar gelme ihtimaliydi. Kendi durumu hiç aklına gelmiyordu. Saray öncesi hayatı bir bozkır obasında -öncelikle hayatta kalma mücadelesi için- eğitilerek geçmişti.

Şimdiye kadar yürüdüğü yol tehlikelerle doluydu, hiç bir silahlı mücadele onu korkutmamıştı. Böyle durumlarda işin içine bir kere

girdikten sonra, sadece o an yaptığı uğraşa odaklanır, dünyayı unuturdu.

Şimdi de öyle olması gerekirdi ya… Olmuyordu işte!...

Bir türlü kontrol edemediği annelik vesveseleri ile baş edemiyordu. "Oğlum Sultan Mehmet'im için geldiler" düşüncesi onu hem çok korkutuyor hem de bir yay gibi geriyordu.

Yardıma ihtiyacı olduğunu hissetti. Onun hiç bilmediği bir duyguydu bu. Bir an, Devletyar'ın orada olduğunu, kendilerine saldıranların karşısına dikildiğini hayal etti... Ne rahatlatıcı bir düşünceydi!.. Bu sanrı yüreğini ferahlatmıştı…

Aşağıdakiler bütün güçleri ile direniyor, kapıyı korumaya çalışıyorlardı, ama gözüken o ki bu fazla sürmeyecekti, son talimatları vermeliydi:

"Ayça sen merdivenlere… Kapıyı tut, Hasodalıların şimdiye kadar gelmesi gerekirdi, gecikirlerse!… Orası sana emanet!…"

Ayça Kız fırladı, Turhan daha sözünü bitirmemişti ki, elinde ince uzun bir kılıçla merdivenlerden inmeye başladı.

O anda hasbahçeye bakan pencerelerden gelen bir ses duymuştu. Dışarıdan gözükmeyecek şekilde durarak bahçeye baktı. Bu gece dolunay vardı. Ortalık aydınlık gibi gözüküyordu fakat bu yanıltıcıydı, hiçbir nesne ayırt edilemiyor, bütün şekiller birbirine karışıyordu. Yine de bahçede hareket eden gölgeleri fark etti. Galiba pencereye merdiven dayamaya çalışıyorlardı!…

Melekî'den işaret dili ile bıçakları istedi. Aşağıdakileri dikkatle izliyordu. Şimdi daha belirgin gözüküyorlardı, merdiveni dayamış, çıkmaya başlamışlardı.

Elleri dolu gelen Melekî'ye yine işaret dili ile; "Pencereyi usulca aç, sonuna kadar daya." dedi.

Bıçaklardan birini avucuna aldı. Bu söğüt yaprağı tabir edilen ince oluklu ağızlı, kabzası deri kaplı özel yapımdı.

Aşağı bir göz attı, avucundaki bıçağı dengeledi ve fırlattı. Pencereden ıhhh!… diye bir ses duyuldu. Sonra peş peşe üç bıçak daha fırlattı. ıhhh! sesleri ard arda duyuluyordu.

Pencereyi kapattı. Şu anda oradan gelecek bir tehlike yoktu.

Melekî Kalfa, yeni görüyormuş gibi üç adım geride durmuş, onu inceliyordu:

Üstünde omuz başları ve yakası ince kürkle kapatılmış kolsuz bir

kaftan vardı. Uzun saçlar arkadan toplanıp topuz yapılmıştı. Belinde geniş kemer ve ince uzun kılıcı ile söylencelerdeki savaşçı kadınlara benziyordu.

Sorar gibi bakan Turhan Sultan'a, düşündüklerini hiç saklamadan söyledi;

"Size baktığımda gördüğüm ne bir padişah validesi ne de bir kadın; siz bir savaşçısınız sultanım."

Turhan Sultan 'savaşçı' kelimesini tekrar ederek tebessüm etti;

"Melekî, sen bilmez misin? Bütün kadınlar esasen savaşçıdır. Şu anda bizim diğer kadınlardan farkımız ise talihsizliğimizdir. Ne yazık ki savaşın en kaba, en aptalca olanını; er kişilerin yaptığı türden bir savaşı sürdürüyoruz."

Bunları söylerken yüzünde acı duyuyormuş gibi çizgiler oluştu. Karmaşık bir meseleyi açıklamanın zorluğunu yaşıyordu.

"Melekî, kiminle savaşıyoruz zannediyorsun? Aşağıda cehennem zebanîsi karaağalarla mı?... Onlar kim ki?... Efendilerine sadık kalmaya çalışan, çocuk yaşta hadım edilmiş zavallılar!... Bizim asıl savaştığımız kendi hemcinsimiz olan bir kadın. Hayatında eline hiç silâh almamış yaşlı bir acuzeyle, Kösem Sultan'la savaşmıyor muyuz? Sakın hafife aldığımı sanma. Kösem denen bu cazu öyle bir savaşçı ki; kırk yıldır Devlet-i Aliyye'yi topaç gibi fırıl fırıl parmağında çeviriyor."

Aşağıdan gelen sesler artmış, bağırtılar, iniltiler çoğalmıştı.

"Sen buradan ayrılma Melekî, dikkatli ol, görünüşe göre bu gece iki şeyden biri olacak: Ya karaağalar haremağalarını etkisiz hale getirip burayı basacaklar ve bizi ebediyen tarih sahnesinden silecekler. Ya da Hasodalılar yetişecek ve bir kadın, ömr-ü hayatında ilk defa yenik düşecek! Kırk yıllık Kösem Sultan'ın saltanatı bitecek."

Turhan Sultan, son bir kere daha görmek için yukarıya, oğlunun yanına çıktı. Hiç telâşsız ve sakin gözüküyordu. Oğlu uyuyordu, yanına oturdu. Üzerindeki örtü kaymıştı, yavaşça çekip üzerini örttü. Uyandırmadan saçlarını okşadı.

Henüz on yaşını yeni giriyordu. Karakaşlı, yeşil gözlü, süt gibi beyaz tenli ve bütün annelerin çocuklarına yakıştırdıkları sıfatla melek gibi bir çocuktu.

Oğlunun sakin bir yapısı vardı, çevresinde gelişen bunca mesele onu pek rahatsız etmiyordu. Çok önemli bir gelişme olduğunda annesine bakıyor ve soruyordu:

"Valide, bu çok mu kötü?"

Turhan Sultan da her seferinde;

"Sen endişe etme Aslanım, ben buradayım ya..." diye cevap veriyordu.

O zaman çocuk padişah Sultan Mehmet için mesele bitiyor, kendi âlemine dönüyordu.

Uzandı, oğlunu yanağından öptü. Hayret!.. Bu çocuk hâlâ süt kokuyordu.

Vakit gelmişti, aşağı inmeliydi. Doğruldu. Usulca kapıyı çekip çıktı. Merdivenlerden inerken Melekî ile burun buruna geldi, heyecanlı ve sevinçli gözüküyordu; demek ki Hasodalılar yetişmişti.

"Hayır haber mi?"

"Hem de nasıl sultanım, Hasodalılar geldiler, aşağıda savaş bitti. Ama çok daha önemli bir şey var…"

"Hayırdır, yoksa Saray'ı kuşatma altına alan Yeniçeriler çekiliyor mu?

"Hayır sultanım henüz öyle bir haber yok."

"Ee… Öyleyse?... Dur, dayan Melekî! İşimiz çok… Daha yeni başlıyoruz sayılır."

Reisağa Hasodalılarla beraber gelmişti. Biraz evvelki konuşmaları duymuştu. Turhan Sultan'ın söylediklerine katılıyordu:

"Haklısınız sultanım, şayet yarına kadar Devletyar bir mucize gösterip, Yeniçerileri durduramazsa!…"

Turhan Sultan Devletyar adını duyduktan sonra gerisini dinlemedi. Artık hiçbir şeyin önemi yoktu…

KARA AMİD

(1630 İlkbahar)

ESKİ Akkoyunlu payitahtı, şimdi ise otuz dört sancaklı Devlet-i Aliyye Eyaleti olan Kara Amid'in ismi artık Diyarbekir'dir.

Diyarbekir'in şanlı beylerbeyi Kemankeş Kara Mustafa Paşa, heybetli fiziği, davudî sesiyle insanları etkiler, yakından tanımayanları ise biraz korkuturdu. Oysa emrindeki görevliler onu farklı anlatıyorlardı: 'Sevecen, derviş meşrep, insanlara hitap ederken onların ruh derinliklerine nüfuz eden sezgiye sahip, babacan bir adam' olduğunu söylüyorlardı.

Paşanın, yetenekli bir yönetici olduğu kesindi. Devleti çok iyi bilmesinin yanında, sevk ve idare konusunda özgün fikirlere sahipti. Yaptığı bürokratik bir düzenleme, Devlet-i Aliyye'nin merkezî idaresinde *'Kemankeş düzeni'* diye uygulamaya konmuştu.

Daha Enderun'da iken, sadrazama verdiği meşhur bildirgesinde maliye bürolarından biri olan 'Ruznamçe Kalemi'nin işlevini basitçe herkesin anlayacağı şekilde açıklamıştı.

Kemankeş Kara Mustafa Paşa, Beylerbeyi olarak atandığında Diyarbekir'de ilk ziyaret ettiği ve irtibat kurduğu insan Kutlu Bey'di.

Son Akkoyunlu Hanedan üyesi Kutlu Bey'in Dicle nehrine bakan eski ama çok kullanılışlı bir konağı vardı. Salonlarında büyük aynaların olmasından dolayı da buraya 'Aynalı Konak' deniyordu. Paşa'nın bu ziyaretlerinde, uzun uzun sohbet edilir, geçmiş zamanların mesellerinden bahis açılır, söz Turan-İran cenklerine kadar uzatılır, ebette ki daha çok tarih konuşulurdu.

Bu sohbetlerde, hiç değinilmeyen ya da anlatım sırası geldiğinde atlanılan bir hadise vardı ki o da Turanîlerin iç savaşı sayılan Uzun Hasan-Fatih çatışması, meşhur Otlukbeli faciası idi. Bu savaşta Devlet-i Aliyye diğer bir Türk Hakanlığı olan Akkoyunlulara karşı ilk defa top kullanmış, bu ateşli silahların etkisini bilmeyen dört bin Türkmen bir anda telef olmuştu. Sonuç kesindi: Üç yüzyıllık Akkoyunlu Devleti tarih sahnesinden silinmişti.

Söz dönüp dolaşıp bu konuya gelince ikisi de sessiz kalırdı.

Paşa bir Macar dönmesi idi. On bir yaşında devşirilmiş, doğrudan Enderun'a alınarak yetiştirilmişti.

Kutlu Bey, Paşa'yı kendi uruğundan bir soylu gibi görüyor, ona çok yakınlık duyuyordu.

Kara Amid'in ileri gelenleri de sıklıkla bu ziyaretlere ve sohbetlere katılır, yenilir içilir saatlerce zaman geçirilirdi.

Bu toplantıların bir müdavimi daha vardı, o da Kutlu Bey'in on üç yaşındaki, boyu ve aklı yaşından hayli artık sevgili torunu idi: Devletyar, Kutlu Bey'in gözdesi idi, yemeli içmeli uzun oturmaların bir yerinde mutlaka devreye girer, dedesinin gururlu bakışları altında, ya bir cönk'ten ya da Dede Korkut hikâyelerinden bölümler okurdu.

O gün Aynalı Köşk'ün büyük salonunda unuttuğu kemik saplı bıçağını almaya gittiğinde dedesi ile paşayı salonun bir köşesinde konuşur buldu. Onu görünce susmuş, sonra da konuyu değiştirmişlerdi.

Tedirgin olmuştu, ya konuştukları doğrudan kendisi ile ilgili idi, ya da onun duymasını istemedikleri bir şeyden söz ediyorlardı. Ama mevzu her ne ise, Kutlu Bey'i üzen bir mesele olduğu muhakkaktı.

Sonraki günlerde konaktaki hizmetçiler, zaman zaman Kutlu Bey'in elinde bir ip, nereye bağlayacağını bilmeden dolaştığını şaşkınlıkla izlediklerini söylüyorlardı.

Aradan bir on beş gün geçti. Diyarbekir'de güzel bir bahar mevsimi yaşanıyordu. Dağ taş adeta yeşermiş, Dicle vadisi çiçek açmıştı.

Haber hemen yayıldı; Kara Amid'in şanlı beylerbeyi Kemankeş Kara Mustafa Paşa payitaht İstanbul'a dönüyordu.

Saraydan bir davet almıştı, kendisine kubbe vezirliği tevcih edilmiş ise de asıl işin ucunda sadrazamlığın gözüktüğü söyleniyordu. Zaten hep böyle olmaz mıydı? Osmanlı'da atamalar önce söylenti ile başlardı.

Bir gün Kutlu Bey, Devletyar'a:

"Gel bakalım delikanlı, seninle konuşacağız." diye yanına alarak Dicle nehrine teras olan konağın bahçesindeki çardağın altına doğru yürüdüler.

Dede, karşısına oturttuğu genç adamı sanki yeni görüyormuş gibi uzun uzun baktı:

"Bak Devletyar, hanedanımızın arı soyunu sen temsil ediyorsun, şu anda hem Bayındır boyunun hem de hanedanımızın "tekin'i-

prens'i" sensin. Ne yapalım ki bu temsilcilik sana ağır yükler, altından kalkılamaz zahmetler yüklüyor. Bu bir kaderdir oğlum, katlanmak gerek. Sen dayanırsan başarırsın, bu cevher sende var, bunda hiç tereddüdüm yok."

Dede torununu omuzlarından yakaladı, gözlerine ısrarla bakarak:

"Emanet sende… Emanet sensin!" diye sertçe sarstı.

Devletyar istem dışı ayağa kalktı, el öptü; endişeliydi. Dedesinin böyle hüzünlü ve titrek sesi ona dokunmuştu. Söylediklerini anlamakta da güçlük çekiyordu: Ne vardı? Ne oluyordu? Bu büyükler çocuklarla ilgili her şeyi neden böyle büyütürler anlayamıyordu?

Soruyor gibi baktığını gören dede açıkladı:

"Paşa Bey haftaya buradan ayrılıyor, payitahta dönüyor, herhâlde orada daha üst bir görev alacak. Karar verdik, seni de onunla Osmanoğullarının sarayına, Enderun' a gönderiyoruz. Artık orada yaşayıp orada hizmet edeceksin. Yuvasından uçurulmadan hiçbir kuş uçmayı öğrenemez. Senin için uçmayı öğrenmenin zamanı geldi."

"İyi de Bey Baba" -Devletyar dedesine 'beybaba' diye hitap ederdi- "Burada eğitilmiyor muyum? Sonra, bu sene Karacadağ'daki 'Eve Dönmeyenler'e katılmayacak mıydım?"

Dede şefkatle başını okşadı:

"Buradaki eğitimin senin için sadece bir başlangıç ve rehberdir; dağda ise savaşmayı öğrenebilirsin. Esas öğrenmen gereken 'beylik sanatı', buna 'idare etmek, yönetmek' diyorlar. Bunu da şu anda tek öğreneceğin yer var, o da Osmanlı Sarayıdır."

Bayındır Boyu ve Akkoyunlu Hanedanı'nın son temsilcisi Dede Kutlu Bey, nasihatten ziyade sırlı bilgileri emanet eden bir ermiş gibi konuşuyordu. Kutlu Bey oturduğu yerden doğruldu. Konuşma bitmişti, eliyle köşkün harem tarafını işaret ederek:

"Şimdi git, kadınlar seni bekliyor, babaannen ve annenin sana diyecekleri var." dedi.

*

* *

On üç yaşının ortalarındaydı, dedesi ile konuşmasından sonra hayatının akışı birden değişmişti. Konak ve çevresinde gideceği yayılmış, herkes ona misafir gözü ile bakmaya başlamıştı.

Anne ve babaannesinin davranışları değişmişti. Ona bir oğul ve torun gibi değil de her türlü sorumluluğu taşıyan yetişkin biri gibi bakıyorlar, öyle davranıyorlardı.

Diyarbekir'den ayrılırken helalleşmeler bile gayet sakin geçmişti.

Veda sahnesi; her sene tekrarlanan, yaz başında yaylak için Kırklar Dağı'na çıkılıp sonbaharın kışlağa yani Diyarbekir'e dönülürken kalanlara söylenen sıradan bir 'hoşça kal"a benziyordu. Ayrılıktan bir hafta önce günlük hayatın dışında tamamen farklı bir hal yaşadığı özel üç gün geçirmişti. Bu günlerde anne ve babaannesi ile beraber bir odaya kapanıyor, saatlerce vakit geçiriyordu. Böyle anlarda, kadınların yanından hamama girmiş gibi ter içinde çıkıyor, kimseyle konuşmuyor, söylenenleri duymuyor, sorulara cevap vermiyordu.

Bu arada ailesinin önemli bir sırrına vakıf olmuş ve bir emanet yüklenmişti: Ailenin kadınlarının Ocak mensubu olduklarını, çok eskilerden Asya steplerinden sürüp gelen bir geleneği -Bacılar birliği'ni- sürdürdüklerini öğrenmiş, onlarla ilgili bilgiler bir emanet olarak kendisine verilmişti.

Babaannesinin, kulağına fısıldadığı her sırlı kelime zihninde farklı alanlara pencere açıyor, kendi ruh dünyasında şimdiye kadar hiç düşünmediği yeni bir âlem keşfediyordu.

Anne ise; 'Ocak' olarak, nesilden nesile geçen özel yeteneklerini oğluna naklediyor, yani el veriyordu.

Çocuk ilk defa ailenin, daha doğrusu aile kadınlarının garip ve büyülü yeteneklere sahip olduğunu, bu yeteneklerin ise geçmişten bu güne 'el verme' denilen bir nevi törenle intikal ettirdiklerini öğreniyordu.

Burada törenle ilgili en somut işlem ise, tuhaf bir deyiş mırıldanarak tütsüler eşliğinde bir yüzüğün kaşındaki işlemeyi damga olarak boynuna vurmaları idi.

Bu yapılırken biraz canı yanmıştı. Boynundaki damga vurulan yer acı biber sürmüş gibi iki gün sızladı ve morluğu devam etti. Sonra acısı da morluğu da geçti, yerinde hiçbir iz kalmadı.

Arada bir aynada boynuna dikkatle bakınca sanki o anda beliriyormuş gibi hilal şeklinde bir kabarcık çıkıyordu. Elini sürdüğünde bir şey hissetmiyordu.

Dedesinin atlarına bakan tavlacıbaşının oğlu hem yakın akrabası hem de arkadaşı idi, beraber at binerlerdi, ona damganın yerini gösterdi:

"Bak bakalım ne görüyorsun?"

Çocuk hiç bir şey göremedi, sonra aynanın karşısına geçtiler yine o hilâl şeklindeki kabarcık belirdi; Devletyar tekrar etti:

"Şimdi bak!..."

Çocuk yine:

"Hiçbir şey yok!" dedi.

Devletyar kızdı:

"Ya kocaman hilâli görmüyor musun?"

Çocuk tuhaf tuhaf baktı Devletyar'a, ne diyor diye? Ama boynu dümdüz pürüzsüzdü, hiçbir şekil yoktu.

Açıklamayı babaanne yaptı:

"Bu özel bir işaret; sadece 'el alanlar' görür. 'Bacı'ların işaretidir, Ocak'tan olanlara nakledilir. Er kişilerde bu işaret olmaz, ama Devletyar istisnadır, onda var. Sen baktığında bunu sadece kadınlarda göreceksin, başka hiçbir erkekte görmezsin. Şimdi benim boynuma bak bakalım!"

Aa! Evet, babaannenin de boynunda aynı damga vardı.

"Hadi git şimdi bir de annenin boynuna bak, yanına da bu arkadaşını al, bakalım o da senin gördüğünü görecek mi?"

Arkadaşı hiçbir zaman bu işareti göremedi tabii, ama Devletyar artık bütün kadınların boyunlarına bakıyordu. Akkoyunlu sarayında birçok kadında daha gördü aynı işareti.

Anne son açıklamayı yaptı:

"Bu damga arısoy bacıların yani kadınların işaretidir, bu bir kan soyu değil 'Ocak soyu'dur; ancak layık olanlar 'el alır'. Yaşayan hiçbir erkek bu işareti göremez, sen hariç. Sana **el** verdik, öyle karar verdi **bacılar**. Bunu nasıl kullanacağını sen öğreneceksin. Gel artık vedalaşalım, ayrılık günü burada olmayacağım, çünkü dayanamam!"

Gözyaşları içinde ana/oğul öyle bir sarıldı ki Devletyar annesini ne kadar çok sevdiğini o an anladı.

Aman Allahım! Bu ayrılığa nasıl dayanacaktı!...

*

* *

Paşa Bey'in barkhanesi bu vedalaşmadan üç gün sonra Diyarbekir'den dünyanın payitahtı olan İstanbul'a doğru yola çıktı.

Orta Anadolu yol güzergâhını kullanarak yolculuk yaptılar. Bir ay süren yolculuk Ayasofya'nın karşısında Sarayın birinci kapısı 'Bab-ı Hümayun'un önünde sona erdi.

Atmeydanı'nı arkalarına alarak durup Bab-ı Hümayun'dan geçiş için sıralarının gelmesini beklediler. Sol kafilenin solunda muazzam Ayasofya Camii yer alıyordu, çevrede sıra sıra dizili konakların vezir vüzeraya ait olduğu söylendi. Ama Devletyar için en ilginci, tam karşılarında mülkün sahibi Osmanoğlunun evinin kapısı önünde yığılı insan kelleleri idi!...

O andan itibaren Devletyar'ın bütün kaygıları, acıları silindi. Yerine büyük bir boşluk, bir hiçlik gelip yerleşti; iyiden iyiye duyarsızlaştı. Sadece konuşulanları duyuyor, çevresinde hareket eden gölgeler görüyor, ayakları yerden kesik, kendini boşlukta imiş gibi hissediyordu.

Enderun'a alınacak pençik oğlanı ve beyzadeciklerin seçiminden, yerleştirilmesinden sorumlu Sarayın saygın yöneticilerinden hadım Yasin Ağa bir ak ağa idi. Padişahın mutemedi bir şahıstı. Kemankeş Kara Mustafa Paşa'yı içtenlikle selâmlayıp Kubbe vezirliğini kutladı. Devletyar'ı işaret ederek;

"Mektupta bahsettiğin Bayındır şehzadesi, Padişahımız Efendimizin Enderun'a kabul buyurduğu delikanlı bu mu?"

"Belli, Yasin Ağa, ol genç bu efendidir ve de sana emanettir, mayası sağlam çalınmış, temeli düzgün atılmış bir yarar âdemdir, gerisini konuşuruz!"

Yasin Ağa mesajı almıştı;

"Emanet canımızdır, özümüze hak vaki oluncaya dek."

Devletyar el öptü. Hadım Yasin Ağa'nın arkası sıra Devlet-i Aliyye'nin sinesine, Sarayın orta kapısından –Babüsselam- ikinci avluya doğru yürüdü. İçini bir güven kaplamıştı. İlerde bu duygu artacak, değişecek, hükmetme, yönetme isteğine dönüşecekti. Çünkü Enderun bunun için kurulmuştu.

Burası Sarayın merkezi sayılırdı, Devletyar buraları ezberleyecek, her yerinde hatırası oluşacaktı.

O anda gençliğinin en güzel çağlarının on iki yılını burada geçireceğini bilemezdi ama burada müderris seviyesinde eğitilip bilgelik seviyesinde her savaş oyununu öğreneceğini tahmin edebilirdi.

Onu, Enderun'un en alt basamağı olan "Küçük Oda" denilen sınıftan başlatmışlardı.

Oda Ağası ilk günü Devletyar'ı karşısına almış uzun uzun konuşmuş sonra Arapça Farsça Hocası ile konuşturmuş bir iki günde savaş eğitimi ağaları ile görüştürdükten sonra iki sınıf 'Doğancı ve Seferli koğuşunun ilk bölümleri'ni atlayarak doğrudan Seferli koğuşunun Ustalar bölümüne dâhil edilmişti.

Burada beş yıl geçirecek daha sonra Enderun'un en genç öğrencisi ve ağası olarak Hasoda'ya terfi edecekti.

Devletyar'la birlikte aynı günlerde sınıf atlama işlemine tutulan üç arkadaşı daha vardı, bunlar; Nuhzade Hayrettin, Cebecizade Dilâver ve Köse Kadir isminde on üç on dört yaşlarında gençlerdi. Geldikleri yerlerin imkânları nisbetinde iyi eğitilmişlerdi; Arapça ve Farsçayı şu andaki Türkçeleri kadar rahatça kullanabiliyorlardı. Ayrıca hocalarının tavsiyesi ile Hayrettin Lâtince, Dilâver Balkan dillerine ve Kadir ise Kafkasya ve Asya'da konuşulan Türk lehçelerini ders olarak almaya başlamışlardı.

Bu dört arkadaşın Enderun yılları beraber geçecek, sonra yolları ayrılacaktı.

KÖR SÜLEYMAN PAŞANIN GÖREVİ

(1638 Yaz)

TUNA boyu sancak beylerinden Kör Süleyman Paşa özel bir görevle Kırım'a gidiyordu.

Yanında kapı gibi saray mahsulü ferman yerine bu aralar ondan daha geçerli olan Mahpeyker Kösem Sultan tezkeresi vardı.

Bu görevde Kör Süleyman'ı iki kat gayretli yapan, tezkerenin altında dipte gördüğü tezkereyi kaleme alan kâtibin mahlâsı –imzası- idi. Yazan kâtip imzasını burada 'Ketebe-i O' diye atmıştı. Bu Reisağa'nın damgası ya da imzasıydı. 'O' mahlası ise doğrudan divan kâtiplerinin reisinin yani Reisülküttabın bizzat kendisinin olduğunu divandakilerin bile pek azı bilirdi. Bunun anlamı ise kesinlikle bu görevin savsaklanamayacağı idi. Tezkerede, neyi nasıl yapması yazılmışsa, aynen yerine getirmek mecburiyeti vardı. Ayrıca gelen ulak 'bahusus' kaydı ile yeni Sadrazam Kemankeş Kara Mustafa Paşa'nın da selâmını getirmişti.

Kör Süleyman Paşa, yanına çok güvendiği özel muhafızlarını yani 'sekban ve sarıca'larını da alarak bulunduğu sancağı bir müddet kethüdasına emanet etti, acele yola çıktı.

Bir günde Köstence'ye inmiş, oradan ince donanmanın en süratli kadırgası ile batıdan kuzeye bir yay çizerek dümen tutmuş, üç günde Karadeniz'in kuzeyinde Kerç boğazına varmıştı.

Burada, Kırım Hanı Bahadır Giray Han'ın bizzat görevlendirdiği kardeşi İslâm Giray Han küçük bir muhafız grubu ile kafileye rehber olarak katıldı.

Kerç'te bir gün mola verdiler, sonra Azak kalesine doğru yola koyuldular.

Kör Süleyman'la İslâm Giray birbirinden hoşlanmışlardı, yolda uzun uzun sohbet ediyorlardı.

Hayatları savaşlarda, vuruşta kırışta geçmişti. İkisi de inatçı bir mizaca sahipti. Biri hanlık geleneğine ve dolaylı olarak Cengiz yasa-

larına hayran, diğeri ise Devlet-i Aliyye'nin kanunlarına Kur'an'dan sonra uyulması gereken nizamlar olarak görüyordu.

Kör Süleyman İslâm Giray'la at sürüp sohbeti koyulaştırırken bir ara üstlenmiş olduğu görevle ilgili bilgi verme ihtiyacı hissetti:

"İşte böyle Han'ım, hiç beklemediğim bir zamanda hiç beklemediğim bir tezkere ile bu emir geldi. Doğrusu ben de pek bir anlam veremedim. Her sene dünyanın dört bir tarafından yüzlerce esir, köle, cariye dolusu onlarca gemi İstanbul limanlarına yanaşır. Bunların içinde prensesler, soylu bakireler, bin bir hünerli dünya güzelleri vardır. İlk seçme hakkı sarayındır, istediğini seçer alır, geri kalan esir pazarında satılır. Bütün bunlara rağmen, bir tek cariye kız için ülkenin bir tarafından bir sancak beyini diğer taraftan koca Kırım Hanlığı'nı harekete geçirmenin sebebini ben anlayamadım; sen anladın mı?"

İslâm Giray Han güldü:

"Bizim Akmescit'te Osmanlı için yaygın olarak bir söylenti vardır, derler ki: 'Bu Osmanlı pilâvı kaşığın ağzı ile değil de sapı ile yiyorsa mutlaka bir çıkarı, bir sebebi vardır, bekleyin görün.' Ben bu görevimizi az çok anlıyorum, çok sağlam mantıklı gerekçeleri de olduğunu sanıyorum. Şu anda sana izahı zor, ama sanırım dönüş yoluna girerken bütün bunları anlamış olacaksın."

Kör Süleyman, Han'ın izahatına hiçbir yorum katmadan dinliyor ve düşünüyordu: "Biz ömür boyu devletin aktif ve gözüken kısmı ile ilgilendik, o sahada görev aldık; bunun bir de düşünce ve geleceği kurgulama yönü var ki şu anda yapmaya çalıştığım görev (Bu görevi kendi kendine Kaf dağının arkasından Saray'a gelin getirme diye tanımlıyordu) böyle bir şey herhalde."

Han'ın seslenmesi ile daldığı düşüncelerden sıyrıldı:

"Paşam, hazır cariyelikten kölelikten söz açılmışken, istersen bu işlerin bizim bu taraflarda nasıl yürütüldüğünü anlatayım."

"Çok iyi olur, biraz evvel ben de buna benzer şeyler düşünüyor, nasıl olduğuna akıl erdirmeye çalışıyordum."

İslâm Giray Han anlatmaya başladı:

"Osmanlı Sarayının kadınlarının büyük çoğunluğu buralardan bizim vasıtamızla, yani Kırım Hanlığı vasıtası ile temin edilir. Bunlar genellikle, Leh, Rus, Ukraynalı, Türk, Çerkez, Gürcü, Kumuk ve Kafkas coğrafyasının yetmiş iki milletidir. Baskınlar yolu ile elde edilen esir kadın ve erkeklerden para edecek olanları derlenir. Celepdar'lar

[köle sürücüleri/tüccarları] vasıtasıyla İstanbul'a gönderilir. Bütün esirler, köleler mutlaka önce pazara çıkar, alıcılar bakar, inceler, pey sürer, en yüksek peyi veren vergisini öder, öyle alır. Osmanlının üç yüz yıldır uyguladığı kanun bu. Bu pazarlara gelen cariye ve kul taifesinin önemli bir kısmı, aileleri tarafından kendi istekleri ile esir tüccarlarına satılanlardan oluşur. Geçenlerde buraya gelen bir celepderan anlatıyordu: İstanbul'da Kadı'nın kontrolünde narh defterine kayıtlı kırk esir tüccarı, on esirci kadın, yirmi esir tellalı var, bunların pazarladığı iki esir pazarı, dört esirci hanı ve otuz esirci evi var. Bütün bu esirler buralarda pazarlanıp, alınıp satılıyor. Bunlar resmî kaydı olanlar. Bir de narh defterine kayıt olmadan arada kaçak alınıp satılanlar da cabası. Bilmiş ol ki şimdi Sarayın sana siparişi olan bu cariyenin de hiçbir yerde kaydı olmayacak."

Paşa yarı sayıklar gibi;

"Ne kaydı Han'ım, siz ve ben bile buluşmadık!... Böyle bir işe kalkışmadık! Hatta ben Tuna boyundan hiç ayrılmadım!..."

"Aklıma bir şey takıldı: Biraz evvel dedin ki; 'Aileler kız ve erkek çocuklarını gönüllü yani kendi istekleri ile isteyerek, biraz da ısrarla köle tüccarlarına satarlar.' Neden bunu yaparlar ki?"

İslâm Giray Han, Paşa'nın cümlesini devam ettirdi:

"İnsan hiç evlâdını satar mı?..."

Bu soruya yine kendi cevap verdi;

"Satar paşam, satar. Evlâdının, yanında yaşama şansı yoksa gittiği yerde yaşayacağını, mutlu olacağını bilirse, hatta Osmanlı Sarayı örneğinde olduğu gibi bir gün gelip paşa, bey ya da sultan olacaksa, yalvara yalvara satar. Bu ailelerin yaptıkları, çocuklarına gelecek kurma gayretinden başka bir şey değildir. Buralarda bir erkek çocuk en fazla kırk yaşına kadar o da yarı aç yarı sefil bir hayat yaşar. Kadınların durumu daha da kötüdür. Ekip biçme yani topraktan geçinme diye bir imkân yok. Bizde insanın karnını doyurabilmesi, ailesini geçindirebilmesinin tek yolu avlanmak, çapula çıkmak, akına katılmaktır. Eh… Avcının ömrü kısa olur, tez zamanda av konumuna düşer ve telef olur gider. Yani anlayacağın İstanbul'da herhangi bir konakta cariye ya da kul olmak, buralarda bey olmaktan çok daha üstün hayat sürmek demektir."

Süleyman Paşa'nın aklına şu andaki görevi geldi:

"Almaya gittiğimiz çocuk bu sıraladığın şartların hiç birine uymuyor, yani esir değil, hele cariye hiç değil. Annesi babası da satılığa çıkarmamış. Buna ne isim vereceğiz Han'ım?"

Han atını Paşa'nın atına yaklaştırarak;

"Sanırım biz buna görev diyeceğiz, aile ya da oba bir görev yapıyor, hem de çok anlamlı bir görev."

Paşa bir şeyler sezinliyordu, ama yine de sordu:

"Han'ım nedir bu görev? Nasıl bir görev, pek anlayamadım?"

Giray Han önden giden kılavuzlara baktı; sakindiler, etraflarını kollayarak at sürüyorlardı. Sonra atın istikametini hiç değiştirmeden bütün gövdesi ile geri döndü, arkasından gelen artçıların reisi ile göz göze geldi, her şey yolunda işareti aldı, atının üstünde oturduğu yerde yan değiştirip Çerkez eyerine yerleşti ve paşaya dönerek anlatmaya başladı:

"Şu anda görevle gittiğimiz obayı bilirim ve sanırım bazı özelliklerini herkesten çok tanırım, çünkü rahmetli büyükannem de bu obadan yani bu kabiledendi. Aslına bakarsan 'Ak Otağ' obasını, deşti Kıpçak [Kıpçak kırsalı] bölgesinde herkes bilir ama tanımazlar, sadece adını duymuşlardır. Bu obanın adının geçtiği yerde buranın insanı saygı ile yerlerinden doğrulur. Şimdi biz bu sözünü ettiğim yere, Büyük Valide Mahpeyker Kösem Sultan tezkeresi ve divanın ya da Reis'in emri ile prenses devşirmeye gidiyoruz!... Tıpkı bundan onlarca yıl önce atam Mengli Giray Han'ın batıya doğru yaptığı bir akında Rohatin şehrinden devşirdiği Roxelanne'yi saraya takdim ettiği gibi."

"Hah… Şu Hürrem ismiyle, Kanunî Süleyman'a baş-haseki olan Sultan Hanım'ı kastediyorsun. Eee o da mı özel görevdi?"

"Atam Mengli Giray Han da bizim gibi özel bir görevle mi bunu yapmıştı bilemiyorum. Bizim yapacağımız görev ise gerçekten çok anlamlı ve derinlikli geliyor bana. Alp Kız ya da buralarda keferenin dediği gibi 'prenses' devşireceğimiz bu kabile Han kabilesidir. Kadîm zamanlardan süre gelen bu kabilenin asalet söylencesi herkes tarafından bilinip benimsenir. Şu kadarını söyleyeyim ki başta benim atalarım olmak üzere, birçok devlet ve hanlıkların, han soylarının ocağı bu kabiledir."

Paşa sorusunun cevabını kısmen tahmin ettiği halde yine de sormaktan kendini alamadı:

"Eee kimmiş bu devletler?"

"Benim bildiğim; Memlûk Devleti, Kırım Hanlığı, Kazan Hanlığı, Astrahan Hanlığı, Sibir Hanlığı'nın Han soyları bu ocaktandır. Dahası, babaannem Cengiz Han'ın bile bu ocakla ilgisi olduğunu söylerdi."

Süleyman Paşa sağlam gözünü kırptı:

"Ne yani Osmanoğlu asaletini mi yeniliyor?"

"Sanmam, bu işin asaletle bir ilgisi yok, bunu bütün âkil kişiler bilir. Bu yapı meselesi, yani maya önemli, sen sütü nasıl mayalarsan öyle sonuç verir ve asil olan bu sonuçtur. Süt ister keçi ister inek sütü olsun sonunda ortaya çıkan önemlidir. Siz Osmanlılar hep bunu yapmadınız mı?"

Kör Süleyman Paşa sağlam gözünü de bir an yumdu ve çoktandır bozuk düzen giden Devlet-i Aliyye'nin ahvalini düşündü. Bir hayli böyle sessiz yol aldılar, Süleyman Paşa İslâm Giray Han'a döndü:

"Han'ım biliyor musun? Osmanlı ricali arasında taht ile ilgili bir söylenti var: Bir gün gelir Osmanoğlu sülâlesi bir şekilde son bulursa, tahta kim oturacak diye sorulduğunda, denir ki üç seçenek var: Birincisi Kırım Hanları hanedanı devam ettirir. İkincisi Mevlevî Dedelerinden biri Osmanlı tahtına geçer. Üçüncüsü de -bu üçüncü ihtimal biraz daha kısık sesle ifade edilir- Halvetîlerin destekleyeceği Bayındır soyundan, biri padişah olur!..."

İslâm Giray Han güldü:

"Bu tür tekerlemeleri bizim buralarda her oba kendine pay çıkararak tekrarlar. Demek ki böyle bir söylence var, yani Devletin devamlılığı açısından iktidarın bir felâketle tıkanması halinde yeni açılımlar hazır."

Öncü kolbaşı, İslâm Giray Han'a doğru yaklaştı

"Azak Kalesi göründü, yarım saat sonra oradayız Han'ım."

*

* *

Azak kalesinden sonra iki gün daha yola devam ettiler. İdil [Volga] boyu yol aldıktan sonra nehrin durgun ve yaygın bir yerinden karşıya geçtiler.

Bir anda ormanlık bir alana girmişlerdi.

Kılavuzlar kafileyi durdurdu, etrafa açılarak çeşitli yönlere toğrul kuşunun ötüşünü taklit ederek seslenip beklediler. Bir müddet sonra bir bozkır atının üstünde sekiz on yaşlarında bir çocuk gözüktü. Yamacın üstünden uzun uzun kafileye baktı, sonra bir yöne doğru döndü ve usul usul atını sürdü. Kafile çocuğun arkasına takıldı.

Çocuğun ardından tek sıra, ip gibi dizilmişlerdi. Tek atın bile zor geçebileceği bir dağ yoluna girmişlerdi. Giray Han başını yarım çevirerek hemen arkasından gelen Süleyman Paşa'ya seslendi:

"Sanırım şimdi izleniyoruz, tek tek sayılıyor ve kafiledeki her fertle ilgili tespitler yapılıyor!..."

"Anlamadım, ne tespiti?"

"Meselâ, senin gözünün birinin görmediğini, asabî olduğunu, buralardan olmadığını, önemli biri olduğunu, koltuk altında ve çizmende bıçak sakladığını ve daha inanamayacağın kadar çok özelliğini bir anda tespit ederler."

"Bütün bunları nereden biliyorsun?"

"Babaannemden!"

Geçidin bitiminde bekleyenler, atlarını yedeklerine almış, börkleri ellerinde baş kesip Giray Han'ı, Kör Süleyman Paşa'yı ve kafileyi selâmlıyorlardı.

İki önderi ayrı bir yola yönlendirip kafileden ayırdılar. Yanlarından kılavuzlar gidince Süleyman Paşa telâşlandı.

"Yahu biz nasıl anlaşacağız?"

Karşılama ekibinden biri çok net bir Türkçeyle:

"Telâşa gerek yok Paşam, obada herkes benim, senin gibi Türkçe konuşur. Artık kendinizi evinizde sayabilirsiniz. Her ihtiyacınız karşılanacak, her emriniz yerine getirilecektir."

Büyükçe bir çadırın kapısında, yanında aksakallı kocalarla bekleyen, görenlerde acaba ergen kız mıdır gelin midir diye merak uyandıran, alımlı bir kadın vardı.

Aksakallılar, gelenlere eğilerek selâm verirken, kadın hiç eğilmeden hafif bir baş işareti ile yetindi. Gelenler otağdan içeri buyur edildiler.

Otağda rahat oturabilecekleri yerleri gösterdiler. Bunlar yerden hayli yüksek minderlerdi. Karşılıklı bağdaş kurup oturduktan sonra tanışma faslı başladı. Kendini Bibi Aysıhan diye ilk tanıtan, obanın başındaki yaşını hiç göstermeyen kadın oldu.

Giray Han yerinden fırladı, Bibi'nin önünde diz çöktü.

"Annemin küçük kız kardeşi hepimizin Ece'si." diye elini öptü.

Süleyman Paşa şaşırmıştı, belli belirsiz söylendi:

"Ne oluyor ya?"

Onu duymazlıktan geldiler. Bibi Aysıhan İslâm Giray Han'ı kolundan tutup kaldırdı, tekrar yerine oturttu.

Kısa bir hoş beşten sonra Paşa kendini tanıtıp geliş maksatlarını anlattı ve doğrudan konuya girdi:

"Sizin Turhan Kızınızı almaya geldik."

Bibi Aysıhan'ın hoş bir ses tonu vardı, cevap verdi:

"Turhan Kız benim torunumdur, geleceğinizi biliyorduk, kızımız hazır, bugün dinlenin yarından sonra dilediğiniz zaman yola çıkarsınız."

Kör Süleyman Paşa, tek gözünü kırpıştıra kırpıştıra torun sahibi babaanneye baktı. Hareketlerinde, oturmasında kalkmasında, konuşmasında bir zarafet ve incelik vardı. Daha da önemlisi ne yaptığını bilen, kendinden emin ve kararlı davranışları vardı.

Paşa şimdi Turhan Kız'ı daha çok merak ediyordu;

"Kızımızı görebilir miyiz?"

"Şu anda burada yok, altı kızla ava çıktı, akşama gelir, görürsünüz."

Otağda sadece Bibi Aysıhan konuşuyor, diğerleri sessizce onu dinliyorlar, yeri geldiğinde başlarıyla konuşmasını tasdik ediyorlardı.

Paşa, "Bu nasıl olur on üç yaşındaki kız ava nasıl çıkar?" gibilerden Giray Han'a baktı. Han:

"Böyle şeyler buralarda, hele bu obada çok normal. Kızların günlük hayatı akranları olan erkeklerden farksızdır, öyle yetiştirilirler. Bu hayat tarzı ufak tefek farklılıklarla bütün Kırım ve Kafkasya'da böyledir. Yalnız bu obada durum biraz daha farklı: Seçilmiş genç kızları savaşçı yetiştirirler. Bu onların kadim geleneklerindendir. Bütün bunları nerden bildiğimi soruyorsan -Giray Han Bibi Aysıhan'ı işaret ederek- Babaannemden." dedi.

Koskoca adamın genç kız görünümü ve zarafeti ile tebessüm eden kadını babaannem diye işaret etmesi Paşa'yı güldürdü.

Dünya güzeli Bibi Aysıhan yani Babaanne, Giray Han'ın 'Bu obada seçilmiş genç kızlar savaşçı yetiştirilir' sözüne açıklık getiriyordu:

"Giray Han da bilecektir, savaş ya da barış her ne anlama geliyorsa, bizim dışımızdakilerin seçimidir, biz bunlarla ilgilenmeyiz, atalarımızdan ve ocak büyüklerimizden öğrendiğimizi sürdürürüz. Turhan Kız her genç kızın aldığı terbiye ve eğitimin yanında geçen hafta 'el' aldı. Bunun izah edilebilir anlamı; akranlarından iki kat daha fazla gözü görür, ayağı yürür, kulağı duyar, yüreği hisseder ve zora dayanır olmasıdır. Açıkçası kızımızı size emanet ederken gözümüz arkada kalmaz, kendini kollayacağını biliriz."

Paşa kendi kendine yanında oturan Giray Han'ın duyacağı kadar söylendi: "Aman ne güzel, desene Osmanlı Sarayına tam bir belâ götürüyoruz?"

Durdu, yeniden söylendi: "İyi yapıyoruz valla, o kadar zırlama delinin içine uyuz bir cariye götürecek değildik ya! Dayansın saray halkı, yeni bir ev sahibi geliyor."

Akşama doğru otağın önüne çıktılar. Vadinin en uç tarafından atlılar geliyordu. Bir iki dakika içinde atların üzerindeki biniciler yavaş yavaş seçilmeye başlandı. Hepsinin de saçları geriye doğru uçuşuyordu.

Bunlar çocukla ergen arası altın saçlı kızlardı. Öncüleri belliydi, bu Turhan Kız'dı.

Paşa, gelenleri dikkatle süzdü. Turhan Kız ince yapılı, yaşına göre uzun boylu, yüzünde belli belirsiz çil ile ergenlik arası izler vardı. Bu kızın tavırlarında, herhangi bir genç kızdan farklı bir hava vardı. Turhan çevresini, anlatılamayan ama kuvvetle hissedilecek şekilde etkiliyordu.

Otağın önüne yaklaştığında, konuklara şöyle bir baktı… Sanki oradakiler insan değil de ağaç gölgeleriymiş gibi hiç tepkisi olmamıştı.

Paşa homur homur söylendi;

"Osmanoğulları'nın delileri, size öyle bir belâ geliyor ki, bakalım bununla nasıl baş edeceksiniz?"

SAADET EVİNE GİRİŞ

Turhan Kız, Sarayın Çinili Köşk tarafındaki kapısından Harem'e ilk defa adım attığında, onu en çok şaşırtan, koridorların darlığı ve iç içe geçmiş dairelerin karanlıklığıydı.

Kapıda onu teslim ettikleri usta cariye, Türkçe konuştuğunu öğrenince şaşırmış, sonra da çevresine meraklı bakışlarını görünce anlatmaya başlamıştı;

"Buranın esas adı Darüssaade yani 'Saadet evi' anlamına geliyor. Yaygın olarak kullanılan adı ise Harem' dir."

Turhan Kız dinliyordu, ama çok fazla bir şey anlamıyordu, yorgun ve uykusuzdu.

On gün önce Kırım'ın kuzeydoğusunda bulunan Kerç boğazında, aynı isimi taşıyan limandan hareket etmişler, Karadeniz'de dalgalarla boğuşmuşlardı. Bu yolculuk yılların denizcilerini bile yormuştu. Turhan Kız bünyesinin dayanıklı olmasına rağmen bitkin bir halde idi.

Kerç limanından gemiye Kafkasya, Kırım ve Ukrayna'dan toplanan on ile on dört yaş arası elli altmış kız bindirilmiş, hepsi de daracık ambarlara doldurulmuştu. Turhan Kız, Saray'ın siparişi diğer üç kızla müstakil bir kamarada seyahat ediyorlardı. Diğer esir kızlardan durumları farklı idi. Normal birer yolcu muamelesi görüyorlardı.

Gemi Boğaz'dan girerken üç kızla güverteye çıkmış, etrafı seyre koyulmuştu. Gemideki yetkililerden biri rehberlik yapıyor, görüp merak ettikleri yerlerin isimlerini söylüyordu:

"Şu gördüğünüz üstünde kule olan adacık Kızkulesi'dir, şimdi geminin yöneldiği istikamet Haliç'tir. Solumuzda Sarayburnu ve Yeni Saray var, muhtemelen siz oraya gideceksiniz. Sağ tarafta gözüken yer ise Galata Kulesi'dir."

Boğaz'ın Haliç'e bakan iki yakasında sıralanmış onlarca minarenin yükseldiği kubbeler ve camileri görüyorlardı.

Nedense Turhan'ın aklına rüyaları geldi. O buraları biliyordu, kaç şafak bu yerlerin üzerinden atı ile uçmuş, kaç seher buraları atına çiğnetmişti! Ama dur hele!... Hiç de benzemiyordu! Rüyalarında, atı

ile basıp, çiğnedikleri kentler farklı idi!… Aman Allahım… Neden şimdi baktığında bu şehir rüyalarını hatırlatıyor öyleyse?

Şimdi çok azını hatırladığı bir rüyası daha aklına geldi:

Boğazın Asya tarafından Avrupa tarafına yüzlerce atlı alp kızla yüzerek geçiyorlar…Büyük nehirlere kadar gidiyorlar, aradaki şehirleri talan ediyorlardı!…

Haliç'in girişindeki Yemiş İskelesine yanaşan gemiye ilk binenler narh ve gümrük memurları idi. Onların peşlerine 'Celebdan' denen esir tüccarları doluşmuştu.

Ortalık kalabalıklaşınca, güvertede birkaç dilden sesler yükselmiş, ufak bir karışıklık yaşanmıştı.

Esirlerin başlarındaki teslimatçılarla celebdanlar devir teslim için sayı ve nitelik bakımından anlaşamıyorlardı.

Gümrük kâtipleri gördüklerini ayrıntılı yazmaya başlamışlardı bile. Birden gemi muhafız süvarilerinden birinin sesi duyuldu:

"Destuuurrrr….. Saadetlilerimiz!..."

Sesler kesildi, herkes döndü, gelenlere bakıyordu.

Turhan Kız ve yanındaki iki kıza, buyurun güverteye dendi. Alelâcele saçlarına ve üst başlarına çeki düzen verilerek güverteye çıkarıldılar.

Turhan Kız, sakalsız bıyıksız, iri yarı, kırk yaşlarında, ince sesli güzelce bir adamın karşısında dikili kalmıştı. Adını sonradan öğrendiğine göre, gördüğü adam Kızlarağası'nın yardımcısı Tavaşî Celil Ağa idi.

Hemen onun yanında genç ve güzel bir kadın vardı. Sonradan onun da adının Melekî Kalfa olduğunu öğrenecekti. Uzun bir kara ve deniz yolunun sonuna gelinmişti.

Celil Ağa karşısındaki üç kızı süzerken içinden söyleniyordu: "Her gün payitahtın esir pazarlarına yüzlerce gelen köle kızların arasından seçip almak dururken bu özel sipariş de neyin nesi?"

Geminin kaptanı, padişahla muhatap böyle yüksek dereceli saray görevlilerinin önünde dikilip duran üç kızı görünce telâşlandı;

"Diz çök… Akılsız cahiller, selâmlayın efendinizi… Diz çök!..."

Yanındaki iki kız hemen diz çökmüşlerdi, Turhan Kız tebaasını selâmlayan bir hanım sultan edasıyla Tavaşî Celil Ağa ve Melekî Kalfa'yı hafif bir baş işareti ile selâmlamakla yetinmişti.

Tavaşî Celil Ağa Turhan'a dik dik bakıyordu, galiba onun eğilmemesine bozulmuştu. Kızdığını belli etmemeye çalışarak hafif boğuklaşan incecik sesi ile sordu:

"Adını söyle!"

Bir taraftan da elindeki defterden kayıtları kontrol ediyordu. Ona böyle Türkçe hitap etmesinin sebebi defterde Türkçeyi bildiği yazıyor olmasıydı.

Turhan Kız, Hadım Celil'den daha sert ve tok bir sesle cevap verdi:

"Turhan!"

Melekî Kalfa ortamın usul usul gerildiğini ve giderek de bu gerginliğin tırmanacağını hissetti, hemen devreye girdi.

"Ağam, isterseniz ben devam edeyim, siz diğerleri ile ilgilenin, işimiz uzamasın."

Defter denilen müstakil sayfalardan ibaret kayıtların üç kızla ilgili olanlarını aldı.

Turhan uzaktan ilk görüşte Melekî'yi dost ve kendine yakın hissetmiş, gözlerindeki pırıltıdan "Merak etme senin dostunum, her şeyi biliyorum" ifadesini anlamıştı.

"Türkçe konuşabiliyor musun?"

Soran Tavaşî Celil Ağa idi.

Turhan hafifçe tebessüm etti; "Hayret siz de Türkçe biliyorsunuz." diyecekti vazgeçti. Kendisine öğretildiği gibi "Biraz" dedi.

Turhan Kız Hadım Celil'i sevmemişti, o adamda şimdiye kadar karşılaştıkları içinde hiç hoşlanmadığı karmaşık bir ruh hali vardı, adam duygusuz değildi ama o kadar zıt duygular taşıyordu ki onunla irtibat kurulamıyordu.

Melekî Kalfa farklı idi, sessizce onunla işbirliği yapmıştı.

Limanda Saray'a ait iki araba bekliyordu. Zaten Harem'dekiler arabasız İstanbul'a çıkamazlardı.

İlk arabaya Melekî Kalfa ile kızlar bindi, Hadım Celil Ağa'nın bindiği araba öne geçti, onu takip ettiler.

Melekî Kalfa arabada karşısına oturan üç kızdan Turhan'ı, içini okuyacakmış gibi süzüyordu. Sanki onunla ilgili bir karar verecekti:

"Turhan!"

Turhan ses çıkarmadan baktı.

"Senin geldiğin yerde Bibi Aysıhan diye biri var mıydı?"

Turhan böyle bir soru bekliyordu, Melekî Kalfa'ya yakınlık duyması boşuna değildi. Tereddüt eder gibi cevap verdi:

"Bibi Aysıhan babaannemdir."

Bunu söylerken babaannesini nasıl özlediğini hissetti. İçinden bir şey kopmuştu, sanki mavi gözleri nemlendi, bir damla yaş süzüldü yanağından. Melekî Kalfa yanlarındaki iki kıza aldırmadan;

"Babaannen Bibi Aysıhan benim teyzemin kızıdır, gel sana bir sarılayım, zamanı gelince Ocak'tan birinin gelmesini uzun zamandır bekliyordum."

Genç ve orta yaşlı iki kadın, biri taze filiz diğeri olgun bir gövde aynı kökün iki sürgünü birbirine sarıldı, sanki onlarca yılın hasretini paylaşıyorlardı.

Arabalar Yemiş iskelesinden ayrıldıktan sonra Ayazma Kapı'dan çarşıya girdiler. Buğday ve arpa toptancıları yani madrabazlar çarşısından geçip Hocazade'den Alay Köşkü'nün karşısındaki yola çıktılar.

Biraz sonra Devlethane'nin Haliç'e bakan tarafında Saray'ın ikinci avlu ile Zülüflü Baltacılar koğuşu kapısının arasında Harem dairesinin dışarıya açılan tek kapısı olan Araba kapısından giriş yaptılar.

Bu takip edilen güzergâh aslında yürüyerek en fazla yarım saatte alınacak bir mesafe olmasına rağmen araba ile bunun iki katı sürmüş ve Saray'a yaklaştıkça birkaç yerde durdurularak kontrol edilmişlerdi.

Melekî Kalfa Turhan Kız'a bundan sonraki hayatı ve saray âdetleri ile ilgili bilgiler veriyordu.

Arabalar Kapısı'ndan Harem'in asıl giriş kapısına kadar uzanan, üzeri açık, dar ve uzun bir avludan geçtiler.

Turhan, çevresini inceliyor, anlatılanları dinliyordu, ama bütün bunları anlamak için şimdiye kadar bilip gördükleri ile ilişkilendiremiyordu. Onun için de hiçbir şey anlamıyor, duygusuzca etrafına bakınıp duruyordu. Birden fark etti ki; Saray'a giriş yaptığı andan itibaren yeni bir âleme girmişti.

Burası şimdiye kadar içinde yaşadığı dünya değildi, insanlar da çok farklıydılar. Bildiği kavramların hiç birine uymuyorlardı.

Bunlar ne ev halkıydı, ne de komşu; ne dost, ne de düşman; onun hiçbir anlam veremediği bir topluluktu.

Melekî Kalfa orada birine "Görevli buraya gel!" diye seslenince, Turhan içinden, tamam dedi burada bulunan insanların genel ismi 'görevli.'

Bu avlunun çevresinde gördüklerinin isimlerini gedikli sayıp duruyordu: Dolaplı kubbe, şadırvanlı taşlık, kule, Başhazinedar Ağa ve Başmuhasip Ağa daireleri, Meşkhane kapısı, Karaağalar mescidi, Karaağalar koğuşu ve Kızlarağası dairesi. Ama bunların işlevini ve ne işe yaradıklarını henüz anlayamamıştı.

Nihayet avlunun karşısına gelen küçük bir holün arkasında, asıl kalacakları yere geldiler. Burada Harem bölümüne girmeyip sağ taraftaki tonozlu koridoru takip etselerdi üçüncü avluya -Enderun'a- açılan Kuşhane Kapısı'na çıkacaklardı.

Turhan gördüklerini dikkatle inceliyor, algılamaya çalışıyor, tehlikeli bir av bölgesinde bulunan yetenekli bir avcı duyarlılığı ile hareket ediyordu.

Gördüğü bütün objeleri anlamasa da tehlike, risk ve hayat alanı olarak tasnif etmek üzere zihninde resimliyordu.

Saraya girer girmez kızların önce karınları doyuruldu, sonra başlarında usta cariyelerle hamama sokuldular.

Saçları kısacık kesildi. Kil, zeytinyağı sabunu ve misk kalıpları ile yıkandılar. Harem'in tecrübeli ebesi tarafından sıkı bir muayeneden geçirildiler. Vücutları ile ilgili en ufak detay bile künye defterlerine kaydedildi.

Sıra kimlik tespit ve kaydına geldi. Kızlar, Haznedar Kadın, Kızlarağasının yardımcısı bir karaağa ve bir gedikli cariyeden ibaret heyetin karşısına geçtiler.

Defterdeki ilk kayıtlar kontrol edildi, eksik yazılanlar tamamlandı. Her kıza isim verildi ve eşkâlleri [fizikî görünüşleri] yeniden tespit edilerek kayıtlara geçti.

Melekî Kalfa'nın müdahalesi ile Turhan Kız'ın ismini aynen yazdılar. Sadece saray geleneği olarak yeni bir isim daha verdiler, adı; Hatice Turhan oldu. Kayıtta kıyafethane* bölümüne de; *'sarıya yakın açık kızıl gümrah saç, adaleli zayıf ve çok güçlü beden, refleksler aşırı gelişmiş, göz rengi lâcivertle açık mavi arasında değişken'* diye yazıldı.

Haznedar kadın eşkâl ve evsaf tespitinde tecrübeliydi. Turhan'a ilk bakışında onun sıradan bir kız olmadığını hemen anladı. Elinde-

* Şekil şemail bölümü.

ki, cariyelerin kütük defterinde, Turhan'ın adının bulunduğu haneye ek kayıt düştü;

'İlk bakışta fark edilmiyorsa da, bulutların arasından yavaş yavaş yüzünü gösteren dolunay gibi baktıkça fark edilen asil bir güzelliği var. İradesi sağlam, göründüğünün çok üstünde gücünün ve yeteneklerinin olduğu zannı…'

Kaydı düştükten sonra doğrudan Turhan'a hitap eden Haznedar Kadın:

"Bak kızım, Harem'de yaşamak her türlü vahşî hayvanın ve çok güzel görünümlü zehirli bitkilerin bulunduğu bir ormanda yaşamak gibi tehlikeli ve çekicidir." dedi.

Turhan birden zihninde düğümlenen, gördüklerini bildikleri ile irtibatlama, anlamdırma meselesini çözmüştü. Haznedar Kadın ona anahtarı kelimeyi vermişti: 'orman'.

Turhan'ın zihni ve hayal gücü çalışmaya başlamıştı:

Onun geldiği obanın yakınında bu tarife uyan gerçek bir orman vardı. Dokuz yaşından itibaren Alp Kızlarla o ormanda gezer avlanırdı. Ormanda gezip avlanmanın da belli kuralları vardı. Bunlar aynı zamanda hayatta kalmanın da kurallarıydı.

Birinci kural, ormana hiçbir zaman tek başına girmeyeceksin, mutlaka yanında biri veya birileri olmalı.

İkinci kural, ormanda gezerken ya da avlanırken dost ve düşman varlıkları iyi belleyeceksin. Meselâ bu ormanda kurt dost safında sayılırdı; Çünkü kurt hiçbir zaman insana saldırmaz, bilâkis bulunduğu yerde güvenli bir bölge oluştururdu. Çakal düşman sayılırdı, çünkü sinsice sokulur ve her fırsatta insana dalardı.

Sarmaşıkların zehirlisi ayırt edilemediğinden onlardan uzak durulmalıydı. Ama her türlü reçineli ağaç dost sayılır insan sıkıştığı anda üstüne tırmanabilir canını kurtarabilirdi.

Turhan tedirgindi. Eskiden heyecan ve eğitim olsun diye arada bir girip avlandığı ormanda şimdi artık devamlı yaşayacaktı. Bunun anlamı ise sürekli avcı olmaktı, bundan sonra zor bir hayatı olacaktı.

*

* *

Sarayın Harem dairesi çoğunluğu genç kız ve kadınlardan oluşan, koğuş sistemi ile yatılıp kalkılan, orta çapta bir ordugâh gibiydi.

Zaten teşkilat düzeni de mensupları kadın olan askerî sistemine benziyordu: Yeniler, çıraklar, ustalar, gedikliler, haseki, baş-haseki, baş-kadın sıfatlarını taşıyan hiyerarşik bir düzeni vardı.

Şu anda Harem ordugâhının başkumandanı Mahpeyker Valide Kösem Sultan idi. On beş yaşında Sultan Birinci Ahmet'e haseki olmuş. Daha sonra Sultan Birinci Mustafa, üvey oğlu Sultan İkinci Osman, öz oğlu Dördüncü Murat'ın hükümdarlık dönemlerinde Sarayda 'Valide Sultan' olarak hüküm sürmüştü. Şimdi ise yine öz oğlu Sultan İbrahim'i o idare ediyordu.

Sadece Saray içinde değil, Devlet yönetiminde de tek belirleyici olarak gözüküyor, bu sultasının devamı için Devlet-i Aliyye'nin karşısında olan kesimlerle işbirliğinden çekinmiyordu.

Zaman zaman başta Yeniçeriler olmak üzere asker, ümera 'bürokrasi' ve ulema 'medreseliler' ile yönetimi paylaşıyordu.

Kösem Sultan'ın iktidar hırsı ona olmaz işler yaptırıyor, el altından yabancılarla da iş birliği yaptığı söyleniyordu.

Turhan, işte böyle bir kadının yönetimindeki Harem'e adım atmıştı.

Harem'de ilk günü sakin geçti. Hamam ve kayıt işlemlerinden sonra 'orta küçük' diye ayrılan gruba dâhil edildi. Bu grupta sekiz cariye vardı, başlarında usta dedikleri grup başı yirmi iki yaşında genç bir kadındı.

Kaldıkları yerde, toplam yüz kişi civarında on ayrı grup kalıyordu. Her işi toplu olarak yapıyorlar, bir arada yiyor, içiyor, yatıyor, kalkıyorlardı. Günlük eğitim saatlerinin dışında kalan zamanlarda ise çamaşırhanede çalışıyorlardı.

Turhan, kısa zamanda bulunduğu ortama uyum sağladı.

Harem'deki sekiz kişilik grubun içinde hemen ikinci günü Türkçe, okuma yazma ve musiki dersleri almaya başladı.

Yetenekli idi, Harem hayatına uyumda süratli ilerliyordu.

Arada bir Melekî Kalfa'yı görüyor, onun tavsiyelerini dikkatle dinliyordu. Bir şey daha öğrenmişti:

Melekî sadece akrabası değil aynı zamanda el almış bir ocaklı idi. Bir müddet sonra Turhan'ı, padişahın kız kardeşi Atike Sultan'ın yanına götürdü ve ona takdim etti.

Atike Sultan kırkına merdiven dayamış, bütün saray kadınları gibi ortanın üstünde bir güzelliği olan, akıllı bir kadındı. Sarayın,

Harem'in ve hatta devletin tek yöneticisi, hükümranı olan padişah anası, yani Valide Mahpeyker Kösem Sultan'ın üvey kızı idi. On beş yaşında evlendiği eşi ölmüş, o da geleneklere uyarak tekrar Harem'e taşınmıştı. Kösem'le arası çok iyi sayılmazdı. Atike'nin akıllı davranması, durumu idare ediyordu. Kösem, şimdilik onu tehlike saymadığından Saray'daki varlığına ses çıkarmıyor, o da hiçbir şeye karışmıyor, usul usul çevresinde bir etki alanı oluşturuyordu.

Turhan, bulunduğu topluluktaki kızlarla kaynaşmış, fark ettirmeden onların liderliğini yapmaya başlamıştı. Bunu diğer yönetici kadın da sezmiş, gözünü Turhan'ın üzerinden ayırmıyordu. Bu kızda anlayamadığı bir güç vardı, ondan çekiniyordu!...

Eğitim yorgunluğunun dışında Turhan'ın günleri sakin geçiyordu. Harem'e geldiğinin üçüncü yılında önemli bir hadise oldu:

Divanhanenin arkasındaki Harem'e giriş kapısına aynı zamanda Kuşhane Kapısı da denir. Buradan girilince Karaağalar/Haremağaları'nın nöbet tuttukları yere gelinir. Nöbet yerinden üç istikamete koridor ve kapı açılır. En soldaki kapı cariyeler dairesine giden koridora açılır.

Cariyeler koğuşunda geceleri üçlü nöbet tutulurdu. İki acemi bir kıdemli –usta- cariye tarafından sabaha kadar iç güvenlik sağlanırdı.

Turhan Kız artık cariyeler koğuşunda kalmıyor, Atike Sultan'ın maiyetinde, onun odasına bitişik bir odada, bir gedikli ile dört kız kalıyorlardı; ama cariyeler koğuşu nöbetlerine dâhil oluyordu.

O gün Valide Sultan taşlığında, Dağıstanlı ve Bosnalı iki kızla ağır bir idman yapmışlar, daha doğrusu lobut, matrak ve kürelerle nasıl çalışılacağını tekrarlarla kızlara göstermiş ve yorulmuştu. Bu sebepten başlarındaki gedikliden izin alarak erken yatmıştı.

Rüyasında obalarının bulunduğu yerdeki kara ormanda idi.

Buraya hiç yalnız gelmezken bu sefer yalnız gelmişti.

Ormanda kendinden başka avcılar da vardı. Hiçbirinin yüzünü seçemiyordu, ama kendinden büyük ve tehlikeli olduklarını hissediyordu.

Orman yabanî hayvanlarla dolu idi: Ceylanlar, karacalar, sincaplar ve onlarcası. Ama asıl buraya özellik kazandıran vahşî hayvanlardı, bunlar: Ayılar, yaban domuzları, sırtlanlar, parslar, yılan azmanı ejderhalardı.

Turhan hem yürüyüp hem de ormanın bu özelliklerini düşünürken, birden ortaya ayı ile maymun arası, gözleri ateş saçan, ağzı köpük içinde, vahşî bir yaratık çıktı…

Turhan Kız donup kalmıştı. Hareket edemiyor, bağırıyor, sesi çıkmıyor, yaratığın yolundan çekilecek, ama nafile; parmağını bile oynatamıyordu. Hayret edilecek şey ise korkmuyor ve söyleniyordu:

"Hay Allah… Bu hayvan neden saldırır ki? Ayı ormanda dost safında değil midir?"

Ormanda sesler birden yükselmişti, sanki bütün orman sakinleri çığlık çığlığa bağırıyorlardı.

Uyandı. Rüyasında duyduğu çığlıklar devam ediyordu.

Yerinden fırladı, ayağında uzun şalvar, sırtında içlik ve cepken vardı. Alelacele ipek kuşağını beline dolarken kapıya yöneldi.

Kapının ağzına korku ile yığılan kızlardan bir şey öğrenmesi mümkün değildi. Koridordan koşarak gelen Dağıstanlı Selcan'ı gördü. İşaret dili ile sordu. Selcan:

"İkinci avluya açılan nöbet mahfilinde bir karaağanın aniden cinnet getirdiğini, etrafına saldırdığını, ona mani olmak isteyen iki karaağayı ve yoluna çıkan birçok cariyeyi telef ettiğini, şu anda da bu tarafa yöneldiğini, iki üç dakika sonra burada olabileceğini" çığlıklar ve canhıraş feryatlar arasında bir çırpıda anlattı.

Turhan Kız ellerini ağzına götürüp boru gibi yaparak orada bulunan onlarca çaresiz ve korku içinde bekleşen cariyelerin hemen koridoru boşaltmaları için anlayacakları işareti verdi:

"Destuurrr!"

Bu otoriter buyruk, seslerin kesilmesini ve koridorun boşaltılmasını sağlamıştı.

Harem'de paniğe sebep olan, çılgın karaağa elindeki nöbet sopasını sağa sola sallayarak koridorun ucunda belirdi.

Bu arada iki bîçare cariye daha kafalarına yedikleri sopa ile cansız yere serilmişlerdi.

Turhan Kız zihnen kara ormana geri döndü, koca ayıyı avlayacaktı.

Yay gibi gerildi vücudu, karaağaya yarım sol döndü, ayaklarını omuz hizasında açtı ve dizleri üzerinde usulca yaylandı. Sağ kolunu omuz hizasında kaldırdı, yarım büktü, sol eli ile sağ yumruğuna destek oldu bekledi.

Karaağa, önünde dikilen bu engele hırsla sopasını salladı.

Turhan Kız usulca sola döndü, dirseğini sopanın geliş istikametinde karaağanın gırtlağına hedefledi, yaylanıp savurdu… Gırtlak içeri doğru çökerek kırılmış, nefes borusu tıkanmıştı.

Karaağa bir an hareketsiz kaldı, sonra olduğu yere havası alınmış tulum gibi sönerek yığıldı. Turhan Kız'ın ayaklarının dibinde yere yapıştı kaldı.

Saklandıkları yerlerden korkarak bir facia izleyeceklerini düşünenler, şaşkınlık içinde idiler. Olanı biteni anlayamamışlardı. Sonradan olayı şöyle anlatıyorlardı:

'Turhan Kız korkusundan şuurunu kaybetmiş, destuurrr!.. diye nâra atmış, hikmet-i İlâhî karaağaya o an ecel vaki olmuş, Turhan Kız'ın ayaklarının dibine düşüp ölmüştü.'

Böyle düşünüldüğü için olayın sonunda Turhan Kız'ın yüzüne su serpen, şerbet yetiştiren, Tebbet duasını okuyan hayli çoktu.

Atike Sultan gürültüyü patırtıyı merak ettiğinden, güvenliğini tehlikeye atarak dairesinin önüne çıkmış, koridorun ucunda olanı biteni izlemişti. Önce ne olduğunu pek kavrayamamış, sonra Turhan Kız'ı orada görünce onun hakkında Melekî'nin anlattıklarını hatırlamış ve meseleyi çözmüştü. Yakınında bulunan gedikli cariyelerin "Acaba neler olmuş?" diye söylenmelerini duyunca onlara olayı kısaca özetledi:

"Çıldırmış bir ayı ormanda avcıya rastlamış! Hepsi bu..."

Olay hemen kapandı, ama Saray'ın üst yöneticileri arasında Kösem Sultan'a kadar Turhan'ın adı telâffuz edilmeye başlandı. Turhan ismi Enderun hatta Bîrun'da duyuldu.

Enderun'da Turhan ismini duyanlardan biri de Devletyar'dı.

Devletyar, Enderun'da Hasoda'nın genç ağasıydı. Haremağaları, kapıcılar ve bütün saray hizmetlileri ile sıcak bir diyalogu vardı. Espirili ve şakacı olarak tanınıyordu. Enderun'un koğuşlarında herkes onun şakalarından nasibini almıştı:

Bir gün cellât Kara Ali'nin çıraklarını toplayıp mutfağa götürüp adam boğazlar gibi orada o gün kesilecek tavukları boğazlatıyordu. Bir başka gün saray cücelerini güreştiriyordu. Geceleri ise oyun kabiliyeti olan arkadaşları ile Enderun odalarında orta oyunu turuna çıkıyordu.

Enderun'daki akağalardan biri Harem'de olup biten bu hadiseyi Devletyar'a anlatı;

"Harem'de görevli insan azmanı bir kara köle çıldırıp yedi sekiz kişiyi öldürdükten sonra onaltı yaşındaki bir cariyeye saldırırken aniden düşüp ölmüş!.."

Devletyar bu anlatılanı pek mantıklı bulmamıştı, ama merak etmeye başlamıştı. "Acaba haremde neler oldu? Bu işin aslı astarı nedir?"

Yakın dostu bizeban* Memi Hâce de bu hâdiseyi bilenlerdendi. Memi Hâce; "İsterse onu, olaya şahit olan karaağa ile buluşturacağını ya da söz konusu cariyeyi gösterebileceğini" söyler.

Devletyar:

"Peki, bu nasıl olacak?" diye sorar.

Bizeban Memi Hâce;

"Bu kız her gün kuşluk vakti -ha, unutmadan söyleyeyim söz konusu ettiğimiz kızın adı Hatice Turhan- Valide Sultan taşlığında, birkaç cariye ile idman yapıyor, dilersen divanhanenin arkasında bizim mescidin -Dilsizler mescidi- avlusundan izleyebilirsin, ama görünmemek kaydı ile."

"Orayı biliyorum, oradan izlersem cariyeler beni görür."

"Cariyelerin görmesi önemli değil Kızlarağasının adamları Karaağalar görmesin yeter."

"Tamam, Memi Hâce, anlaştık, yarın kuşlukta beni alacağın yeri biliyorsun; beraber gidelim."

Aslında Harem'e mensup kadınları hariçten birinin izlemesi çok tehlikeliydi. Buna teşebbüs eden, hemen cellât Kara Ali'ye teslim edilirdi.

Gerçi Devletyar Enderun'un en gözde bölümü olan Hasoda'dandı yani padişaha en yakın personel konumunda idi. Çok şeye yetkisi vardı, ama söz konusu Harem olunca, hiçbir ayrıcalığı kalmazdı.

Her şeye rağmen merakı galip geldi, çıldırmış iri kıyım bir karaağanın, önünde düşüp öldüğü bu kızı görmeliydi.

Kararlaştırdıkları gün Memi Hâce ile divanhanenin önünde buluştular. Doğrudan Dilsizler mescidi avlusuna geçtiler, abdest mahallinin yanında bulunan ıhlamur ağacının altına oturdular. Tam karşılarına gelen duvar aralığından taşlıkta idman yapan kızlar gözüküyordu.

---

* Dilsiz; işaretle anlaşan görevli

Turhan Kız'ın iki elinde birer matrak, çelik yay gibi geriliyor, vücudunu esnetiyor, türlü oyunlar ve şekiller gösteriyordu.

Bu, çok ileri aşama bir talimdi.

Saray'da, Enderun'da bile bu aşamada matrak kullanan çok azdı.

Devletyar gözlerine inanamıyordu. Farkına varmadan ayağa kalkmış hayretle izliyordu ki Turhan Kız onu fark etti.

Turhan Devletyar'ın onu izlediğini görünce önce kim bu densiz diye baktı, başını çevirdi, tam hareket edecekti ki birden durdu, bakışında şaşkınlık vardı. Bir yabancıya değil de sanki uzun zamandır görmediği bir yakınına bakar gibi bakıyordu.

Devletyar da afallamıştı. Bu çok farklı bir kızdı ve sanki onu yıllardır tanıyordu! Gayriihtiyarî eli boynuna gitti, farkına varmadan boynundaki damgayı yokluyordu. Aaa…O da ne?... Kız da elini boynuna götürmüştü!...

Turhan işaret diliyle sordu:

"Kimsin?"

"Enderun Hasoda'dan"

"Anladık, ama kimsin?

"Benim adım Devletyar."

Turhan güldü:

"Benim adım da Hatice Turhan"

Bu arada ikisinin de bir eli ha bire boyunlarına gidiyordu.

Devletyar:

"Hatice Turhan, ilk fırsatta yanına geleceğim, konuşalım."

Karşıdan "Olur" işareti gelmişti.

Turhan, Devletyar'ı daha önce gördüğü yeri hatırladı:

Şimdi düşündükçe emin oluyordu: Obada, son günlerde rüyalarındaki adam Devletyar'dı…

Aklına Saray'da herkesin bildiği ve cariyelerin pek tuttukları bir saray geleneği geldi:

Enderun'dan taşraya bir yönetici atandığı zaman mutlaka Harem'den bir cariye ile evlendirilerek gönderiliyordu… Eee Devletyar'ı görünce durup dururken bu geleneği neden hatırladı ki? Kendi kendine kıkır kıkır gülmeye başladı: "Harem onu da diğer kızlara benzetmeye mi başlamıştı ne?"

Ne kadar kendiyle dalga geçse de yine Devletyar'ı düşünmekten vazgeçemiyordu. Sanki zorla zihni işgal ediliyormuş gibi onu oradan

atmak için savaşıyor, savaştıkça içini bir sıcaklık kaplıyordu. Bir bedende iki tanıdık, Devletyar ve Turhan Kız.

"!..."

Bu nasıl olurdu? Bir taraftan gerçek hayatını sürdürürken diğer taraftan yıllardır gördüğü rüyayı gündüz gözü yeniden yaşıyordu… Bu bir sayrı mı yoksa sanrı mıydı?

Turhan'ın koluna dokunan oda gediklisi kız'dı:

"Heyyy! Sultanım, bu ne dalgınlık, nereye bakıyorsun öyle? O taraf Enderun. Aman haa hayallerin, rüyaların bu taşlığın dışına çıkmasın. Bu duvarın ötesine bakmak bile bize yasak. Bunları bil artık…"

Gedikli kız sayıp döküp bir sürü yasaklara vurgu yaptıktan sonra;

"Sizi Atike Sultan'ım çağırıyor." dedi.

Bu çağrıyı yadırgadığı ifade ediş tarzından belliydi.

Turhan Kız silkindi, gerçeğe döndü.

Çalışmanın ağırlığından değil de Devletyar'la işaret dili ile konuşması neticesi duygu yoğunluğundan terlemişti.

Hiçbir şey demeden taşlığa serdiği çalışma malzemelerini; -matrak, ip, sopa ve küçük gürzler- topladı, gediklinin önü sıra Harem'deki odasının bulunduğu bölmenin koridoruna yöneldi.

Oda gediklisi kız, böyle erkeksi işlerle uğraşan bir cariyeye hiç alışık değildi, içinden ona kızıyordu, bunu da fırsat buldukça belli ediyordu.

Gedikli Kız Turhan'ı durdurdu tepeden tırnağa süzdü; gördüğü şeyi beğenmemiş olmalı ki yüzünü ekşitti:

"Bu vaziyette seni Atike Sultan'ımın huzuruna çıkaramam, mesul olurum, sen odanda hazırlan, ben hamamcı natırla konuşayım, odadaki kızlarla hamama götürelim seni ve hazırlayalım."

Hiç cevap beklemeden koridorda Turhan Kız'ın yanından ayrıldı, doğru kendi bloklarına hizmet eden hamama yöneldi.

*

* *

Atike Sultan'ın dairesi şimşirlik tarafındaki bölümde idi. Daire bir salona açılan üç odadan ibaretti. Odadaki sedirlerde halı yastıklar, ipek halı örtüler, kadife perdelere mavinin bütün tonları ve

erguvanî renkler hâkimdi. Hoş ferah bir mekândı. Hizmetinde ve çevresinde yedi sekiz kadar cariye kız vardı.

Turhan Kız'ın geldiğini içeriye haber verdiler. Hiç bekletmeden buyur edildi.

Atike Sultan aşağı yukarı Melekî Kalfa yaşlarında, hafif elmacık kemikleri çıkık, beyaz tenli, siyah saçlı, oldukça yapılı, bütün Saray kadınları gibi güzel bir kadındı. Koyu siyaha yakın camgöbeği renkte atlas bir şalvar ve üstlük üstüne açık mavi kemhadan kolsuz bir kaftan giymişti.

Turhan Kız yürüdü, diz kırdı, Atike'nin eteğine uzandı. Atike tutup kaldırdı Turhan'ı ve bir sultanın hiç yapmayacağı şeyi yaptı; gözlerinden öperek karşısına oturttu.

Kapıya kızlara seslendi:

"Melekî gelmedi mi?"

Cariye kız cevap vermeden kapıyı açıp buyur etti, Melekî göründü.

Turuncu bir kumaştan üçetek, beyaz ipekten içlik üstüne sırtı kürklü kolsuz mor renkli atlas kaftan giymişti. Melekî, Atike'nin aksine sarışındı, aşağı yukarı aynı boyda, sanki hatları biraz daha ince idi.

"Hayırlı günler sultanım."

Melekî Atike'nin önünde hafif eğildi Atike atıldı, Melekî ile kucaklaştılar, onu sağ yanına oturttu. Turhan ikisine de şaşkın şaşkın bakıyordu."Ne güzel kadınlar, tıpkı babaannem gibiler" diye geçirdi içinden.

Melekî Turhan'ın aklından geçeni sezmişti, sesli cevap verdi:

"Hoş bakıyorsun Turhan, güzelleştirerek bakıyorsun, ama söylemem lâzım, babaannenden daha güzel olamayız."

Sonra Atike Sultana dönerek:

"Sultanım bunun bir babaannesi var ki -teyzemin kızıdır- gözlerine inanamazsın, görse şayet, peri padişahının kızı kıskanır."

Atike, Turhan'ı göstererek:

"Bunu söylemene gerek yok, torunu onu çok iyi temsil ediyor… Haksız mıyım?"

Bu arada önceden tembihli oldukları için cariyeler çekilmiş, kapıya bir dilsiz hadım, arkası salona yüzü kapıya dönük gelip bağdaş kurup oturmuştu.

Salonda görüşmeler için güvenli gizlilik sağlanınca, Atike kalkıp Melekî'nin elini öptü. Bu şaşırtıcı davranışa Turhan Kız nedense pek şaşırmış görünmedi. Onun bu durumu Atike'nin gözünden kaçmamıştı, içinden; "Vay hınzır kız vay… Babaannesi bunu iyi eğitmiş, elverirken herhâlde ruhunu da terbiye etmiş olmalı."

İki olgun kadın, Turhan'ı aralarına alıp sarıldılar. Atike Sultan Melekî'ye dönerek hâkim bir sesle;

"Haydi sen anlat." dedi.

Melekî Kalfa anlatmaya başladı:

"Biliyor musun Turhan Sultan'ım."

'Sultanım' sözünün üstüne bastırarak söylemişti. Turhan Kız da babaannesinden sonra ilk defa kendisine 'sultan' diye hitap edilince bir tuhaf olmuştu, sevinememiş ama sanki sorumluluğu birden artmıştı.

"Sen on sekizine girdiğinde, merteben artacak, tabii sorumluluğun da artacak. Biz hep yanında sana destek olacağız. Yükün ağır olacak Turhan: başta yakın çevren olmak üzere, Harem'in, bu Saray'ın hükmettiği Yüce Devlet'in ve cümle âlemin sorumluluğu senin omuzlarında olacak."

Melekî Kalfa, sayıklar gibi konuşuyordu:

"Sakın unutma, merteben artacak ama kederin ve dertlerin de artacak. Ahh… Sevgili Turhan, seçilenler öncülerdir. Öncüler yalnız insanlardır, yalnız insan uyuyamaz. Benim tatlı kızım, uyanık insanlar dertli insanlardır. Korkarım ki yalnız kalacaksın, ilerde en yakınların dâhil herkesi tek tek kaybedeceksin. Atike Sultan'ımın söylediği emaneti yüklendiğinde, sana yakın duranları düşman sayarlar. Bu bizim için de geçerli, ama buna aldırmayız."

Turhan henüz çok gençti; söylenenleri anlıyor, ama geleceği ile ilgili bir öngörüde bulunamıyordu. Kadınlar bunu sezdiler, birbirine bakarak Saray ve Harem'le ilgili geçmiş yıllarda olup biteni bilmesi iyi olur diye düşündüler.

Melekî Kalfa:

"Turhan seninle ilgili bir kehanette bulunayım mı? İlk ayrılacağın Devletyar olacaktır. Ama endişelenme, bu sizin için hayırlı bir ayrılık olabilir!.. Ayrıca bilmem biliyor musun? O da senin el aldığın kökten el aldı, eh yani… görevli sayılır."

Bu sefer Atike Sultan anlatıyor, Turhan Kız yine dikkatle dinliyordu:

"Yüzyıldan fazla bir zamandır Harem'e ve dolaylı olarak Devlete hükmeden kadınlar; Hürrem, Mihrimah, Nurbanu, Safiye ve Kösem Sultan'dı. Bizim Vanlı Hoca' nın da dediği gibi bunlar her ne kadar görünürde, ibadetlerinde hiç eksiklikleri olmayan, hayırda hasenatta âleme parmak ısırtan eserler meydana getirmişlerse de zaman zaman hırs ve ihtiraslarının esiri olmuş, Devlet-i Aliyye' ye zarar vermişlerdir. Hatta bunlarda muktedir olma, hükmetme arzusu bazen ifrata kaçmış, rakiplerini alt etmek için başkaları ile işbirliği dahi yapmışlardır."

Atike Sultan konuşmasına devam ediyordu:

"Biliyor musunuz, rahmetli ağabeyim (Dördüncü) Murat Han beni en sevdiği adamı Musahip Cafer Paşa ile evlendirirken, ikimizi huzuruna alıp; 'Size teftiş görevi verdim, varın mülk-i Osmanî'de dolaşın, görün gözetin, dilediğinizi devletli, dilediğinizi âfetli kılın. İstediğiniz hükümler için Nişancıma doğrudan müracaat edin, o tembihlidir; istediğiniz hükm-i padişahîyi size ulaştırır.' diye, sadrazamda bile olmayan yetkilerle bizi donattı. Biz de Cafer Paşa ile eyalet eyalet dolaştık. Bir gün Köprü kasabasında Köprülü Mehmet Paşa'nın eşi -Amasya Köprü kasabası Sipahilerinden Yusuf Ağanın kızı- Ayşe Hanım'a rastladım. Onunla konuşup dertleşirken bana çok özel şeyler anlattı ve bir 'Bacılar' toplantısına götürdü. Kendisi o grubun lideriydi. O gün ben de Ocağa dâhil oldum. Elbette ki bundan eşimin haberi vardı, hatta teşvik etti."

Atike Sultan Melekî Kalfa'ya dönerek:

"Aslında sen bu işin en iyi bilenlerindensin, hadi sen anlat Ocağı, Bacıları!"

Melekî iki bir etmedi anlattı:

"Pîrimiz Efendimiz Hacı Bektaş Veli Hazretlerinin kitabında en çok övdüğü Hz Ali'nin eşi Fatma Anamızın izinde giden Fatma Bacı Anadolu Bacılarının [Bacıyan-ı Rum'un] pîridir. Fatma Bacı aynı zamanda Hacı Bektaş Veli'nin kızı mesabesinde bir Bacılar Başbuğudur. Bacıların evveliyatı Alp Kızlara dayanır ki Turhan Kız'ın geldiği yerlerde hâlâ böyle söylenir. Frenkler bizim 'Bacı' ve 'Alp Kız' dediklerimize 'Amazon' derler, hakkında türlü ipe sapa gelmez hikâye-

ler uydururlar. Biz 'Bacılar', insanı insan biliriz. Kadın, erkek, genç, çocuk ayrımı yapmayız. İnsanla ilgili tefrika bilmeyiz. Millet ve din bizim için ayırım aracı değildir. Bundan ötesini Vanlı Hoca, daha da ötesini Pîr Haydar Efendi bilir."

Turhan Kız'ın bir şey soracakmış gibi bakmasından aklından geçeni anladı:

"Sen Devletyar'la görüşmeye devam et, ama yakalanma, nasılsa bir müddet sonra bir bahane ile o çok uzaklara gidecek ya da gönderilecek."

Turhan Kız hiç tepki vermeden konuşulanları dinlerken, bir taraftan da düşünüyordu: Anlatılanları bildikleri ile eşleştiriyor, aklının bir tarafına yazıyordu.

Bütün bu anlatılanlar ona gün gelecek lâzım olacaktı. Herhalde boşuna anlatılmıyordu bunlar!...

Bu arada Atike Sultan ve Melekî Kalfa'yı belli etmeden inceliyordu, "Ne kadar güzel kadınlar bunlar" diye düşündü. Yakınlıkları ona güven veriyordu. Babaannesi ile bir konuşması geldi aklına:

> "Babaanne rüyamda sen tam da şu andaki ben yaşta idin…"
> Babaanne:
> "Yavrum bizler hep aynı yaştayız; bizim yaşlımız gencimiz olmaz."

Melekî:

"Ne düşünüyorsun Turhan?"

Turhan, zihnindeki babaanne hayalinden ayrıldı, döndü; iki kadına bir kere daha baktı, içinden geldiği gibi konuştu:

"İkiniz de çok güzelsiniz sultanlarım."

İki kadın da kahkahayı patlattılar, Harem'de böyle yüksek sesle ve kahkaha ile pek az gülünürdü.

DEVLETYAR'IN DÖNÜŞÜ

(1649 Yaz)

BURADA buluşacaklardı; bitpazarı yanında Atik Ali Paşa Kervansarayı'nın avlusundaki kahve ocağında.

Kalabalık azalmıştı. Bu koca Osmanlı ülkesinde, özellikle payitaht İstanbul'da, her sınıf ve cemaatin farklı kıyafet giydiği şehirde.

Hangi gruba dâhil olduğu belli değildi, sıradan bir günlük kıyafet taşıyordu. Sol kaşının üstüne doğru yıktığı yarı külâh görünümündeki başlığının etrafına sardığı dolamasının ucunu sağ kulağının arkasından göğsüne doğru sarkıtmıştı.

Oturduğu yerden etrafını hiçbir detayı kaçırmadan dikkatle inceliyor, bir taraftan da burada bulunuş sebebini düşünüyordu.

Bir ay önce kendisine gelen tezkereyi hatırladı. Bu bir ferman suretiydi, divandan çıkmış, hükümdarın onayını almıştı. Mühimme defterine kaydının yapıldığına dair işaret taşıyordu, noktasına kadar ezberlemişti, ama yine de bir suretini el kadar bir kâğıda çıkarmıştı:

> Erzincan Sancağı Beyi Devletyar'a hüküm ki.
>
> Bu tezkereyi alır almaz bulunduğun sancağını ve zimmetini kethüdana devredesin. Sana gelen özel ulak Zikri ile vakit geçirmeden yola çıkıp dersaadete yeni görevini devralmak ve zatına ait emaneti sahibine tevdi etmek üzere gelesin.
>
> Yazıldı.
>
> Özel ulak Zikri'ye verildi.
>
> Fi 4 Rebiulahır sene 1060
>
> İmza 'Ketebe-i O'

Tezkerenin muhtevası alışılagelmiş olanın dışında ifadeler taşıyordu, daha doğrusu son cümle '*zatına ait emaneti sahibine tevdi etmek üzere gelesin*' bir ferman klişesi değildi.

Zatına ait bir tane emanet vardı, o da canı idi!... Anlaşılan vakit gelmişti!...

Bir alttaki tarihe gözü kaydı.

"Hımmm, bu gün cemaziyelahir'in onbeşi olduğuna göre demek ki tezkerenin yazılmasından bu güne iki ay on gün geçmiş. Eh tezkere de elime yirmibeş gün önce gelmiş ve hemen yola çıkmıştım. İki gündür de bu handayım." diye, geçen zamanı hesapladı.

Alttaki imza Reisağa'nın mahlası idi, bunu divanda tezkereyi yazan kâtip de bilmezdi.

"Anlaşılan vakit gelmiş, artık toplanıyoruz." diye düşündü.

Özel ulak Zikri payitahta intikal eder etmez bu handa kalması gerektiğini söylemişti. Şimdi onu bulmalarını bekliyordu.

Burası İstanbul'un meşhur Elçi Hanı veya Süleyman Hanı, Vefa Hanı ya da Haseki Sultan Kervansarayı kadar meşhur ve öyle çok bilinen bir yer değildi. Genellikle küçük kervanların uğrak yeri olarak biliniyordu. Kervanlar dışında bekâr odalarında kalmak istemeyen biraz hali vakti yerinde yolcuların tercih ettiği bir yerdi Atik Ali Paşa Kervansarayı. Elbette bu tercihte bitpazarına, Kapalı Çarşı'ya yahut diğer esnaf çarşılarına yakın olmasının da etkisi vardı.

Hanın avlusu pek kalabalık değildi. Gün öğleyi bulmuştu, ezan için nerede ise müezzinlerin eli kulağında idi.

Hanın avlusuna yeni giren iki kişi Devletyar'ın dikkatini çekti. Onları dikkatle izlemeye başladı. Genç olanı, on yedi on sekiz yaşlarında zülüfleri yüzüne dökülmüş, hatta yüzünü kapatmış bir yeniçeri civeleğine benziyordu. Diğer orta yaşa yakın olanı ise, daha dikkatli ve şüpheciydi; ava çıkmış tilki gibi yeri göğü gözleyip duruyordu, pehlivan görünümlü, hantal bir yapısı vardı.

Yukarıdaki odalarından avluya inen merdivende, Devletyar'ın oda komşusu Derviş Murtaza başıyla hafif selâm vererek iniyordu. Zülüflü ile pehlivan yapılı ikili dikkat kesildiler, sonra birbirine tamam der gibi bakıştılar.

Ocağın yanına yakın oturan Derviş Murtaza'nın iki yanına usulca sokuldular. Tıpkı birer örümcek gibi onu ağın ortasına almışlardı. Kahvesini daha ilk yudumlayışta pehlivan yapılı olan elini uzatıp boynundan tutup sıktı, diğeri atıldı yardım ediyormuş gibi ayaklarına sarıldı. Derviş kendinden geçmişti.

"Tuuu, garibanfenalık geçirdi… Saralı mıdır nedir?... Yardım edin!..."

Avaz avaz bağırıyordu pehlivan yapılısı. Sonra kimsenin yardımını beklemeden karga tulumba Derviş Murtaza'yı hanın avlusundan dışarı taşıdılar.

Bu arada pehlivan, Devletyar'a bir göz atmak için arandı, çünkü dervişin ona selâm verdiğini görmüştü, ama o, sahneden çekilmiş, gözden kaybolmuştu.

Dervişi karga tulumba handan çıkarıp bir 'kondul'a tıkıştırdılar. Devletyar han avlusunun duvar penceresinden siperlenerek olayı takip ediyordu.

Bu genç ve orta yaşlı iki adamın eşkâlini, tavırlarını ve görüntülerini zihnine yazdı.

Geri dönüp o hengâmede eski oturduğu yere yönelince yerinde başkasının oturduğunu ve kendisini süzdüğünü gördü. Beklediği adam gelmişti.

Bir tabure çekip karşısına oturdu, uzun uzun bakıştılar. Beklenen, elini uzattı, ona ismiyle hitab ederek:

"Ağam, hoş geldin." dedi.

Devletyar "Şu Köse'ye yüz vermeyeyim; hâlâ şüpheleniyorum bu heriflerden!" diye düşündü. Canı sıkılmıştı, içinden söyleniyordu: "Bu nasıl iştir ya?… On sene önce Saraydan alelâcele çırağ çıkarılmama sebep olan, hatta işlemediğim bir cürüm için yalancı şahitlik yapan bu Köse Kâtip değil miydi? Bu özel görevde Köse'nin ne işi var?"

Köse Kâtip üç beş tüyden ibaret bıyıklarının ucu ile güldü:

"Odanda alacağın bir şey yoksa çıkalım, biraz yürüyeceğiz; konuşacaklarımız var. " dedi

Devletyar:

"Biraz evvel bu avludan birini kaldırdılar, tam sen gelirken oldu, belki de kaldırdıkları garibanı sokakta kondul'a tıkarken görmüşsündür."

"Evet, gördüm, o ikisi 'böcek'lerdendi galiba sen de bunu anlamışsındır, ama kaldırdıkları adam yani Derviş Murtaza bizim yakınımızdı, seni gözden kaçırmak için onu kullandık, kaldıracaklarını biliyorduk."

"İyi de adamınız bir hata yaptı, odasından avluya inerken bana selâm verdi, tabii bunu da o pehlivan yapılısı gördü, çünkü giderken gözleriyle beni araştırıyordu. Gerçi o esnada göz önünden çekilmiştim, ama o adî herif, Derviş'in bana selâm verdiğini yazmıştır bir tarafına!"

Köse Kâtip heybesini sağ omzundan soluna aktararak sağında yürüyen Devletyar'a:

"O çok mesele olmaz; adamı ben de gördüm, bizim Böcek-başının yamağı sanırım… Halledilir!.."

Köse, elini Devletyar'ın omzuna koydu, sıcak bir tavırla;

"Sen şimdi bunları bırak, biraz evvel bana nasıl kötü kötü baktığını gördüm! Anlaşılan sen hâlâ oyunun farkında değilsin, istersen seni almaya nasıl geldiğimi anlatayım, sen gerisini anlarsın."

Köse Kâtip, Devletyar'ın yüzünü ekşitmesine aldırmadan anlatmaya devam etti:

"Reisağa bana seni karşılama görevi verdiğinde; 'Ağam elini öpeyim, bu Devletyar Saray'dan çırağ edilmesine sebep olanlardan biri de beni biliyor. Şimdi beni karşısında görünce mutlaka bir terslik yapar. Enderun' dan böyle vakitsiz koparılmayı bir türlü hazmedemedi, bunu hep kendine yapılmış bir haksızlık saydı. Beni de bu haksızlığı yapanlara vasıta olmakla suçladı. Hâlbuki siz biliyorsunuz, ben ne yaptı isem hep emirle yaptım, emirsiz hiçbir şey yapmadım.' dediğimde Reisağa; 'Anlayamadım Köse? Enderun'dan taşraya çırağ edilmenin ne fenalığı varmış? Bu bir ceza değildi. Enderunlular için terfi idi. Belki Devletyar biraz erken çırağ edildi, ona Sancak beyliği uygun görüldü, Anadolu'da biraz fazla dolaştırıldı. Buna pek gerek yoktu, ama usul böyle, bir yerde iki yıldan fazla kalamazdı."

"Yani Reisağa aynen böyle mi dedi, bu dalavere düzgecine?… Yoksa şöyle mi dedi; 'Benim aklı sakalının tüylerinden daha kıt salak evlâdım, sen herkesi kendin gibi sersem mi sanırsın?… Bakalım Devletyar yer mi bunları?"

"Yok, öyle demedi."

"Ya ne dedi?"

"Reisağa; 'Saray'dan kopmanın Devletyar'a ağır gelmesinin belki de başka sebebi vardır, kim bilir; anlayacağız' dedi. "

Devletyar sustu, yüzü asıldı, çok içerilerde kabuk bağlamış bir yarayı kaşıyordu Köse... Vay alçak vay!...

Devletyar, solunda yürüyen Kâtib'e bir göz attı, namussuz Kâtib'in Tatar siması yüzünden hiçbir anlam çıkmıyordu, ama gözleri…

"Nasıl yutturdum zokayı! Şimdi çabala ki…" der gibi keyiften gülüyordu.

"Ulan Köse Tatar, bu alicengiz oyunları sana kimin mirası bilemiyorum... Şimdi de yaptığınız dalavereyi başka mecralara çekme, 'Bu oyuna Reisağa da dâhil' diyorsan, inanmam!"

"Hee… Öyle değil tabii. Reisağa'nın dediğine göre senin Enderun'a gelişin de gidişin gibi imiş, bilinenin dışında özel sebepler varmış, sen daha iyi bilirisin ya..."

"Bildiğim sizin alayınızın ne düzenbaz oyuncular olduğu!..."

Kâtip çaktırmadan sırnaştı:

"Esas oyuncumuz sendin, unutma Saray'da orta koğuşta düzenlenen bütün oyunların yazıcısı, fitleyicisi idin, unuttun mu? Hem de bütün düzenlemeyi benim üzerimden yapardın, herkes sorumlu olarak beni bilirdi, hâlbuki ben kukladan başka bir şey değildim."

Devletyar ile Köse Kâtip hem tartışıyor hem de yürüyorlardı. Sepetçiler çarşısının yan sokağından geçerek bir hasırcı dükkânına girdiler. Dükkâncı köşede bağdaş kurmuş oturuyordu. Genç bir çırak önlerine geçti, buyurun efendiler şöyle gideceğiz diye arkalara doğru dükkânın duvarında asılı renkli işlemeli büyükçe bir hasırı alt kenarından yukarıya doğru kıvırdı, arkadaki kapı bir koridora açılıyordu, girdiler.

Biraz yürüyüp önlerine gelen merdivenden çıktılar. Teras gibi bir yere çıkmışlardı. Buradan Haliç, Galata ve Boğaz pek güzel görünüyordu.

Devletyar hatırladı, bu binaya yıllar önce yine gelmişti, yaralı birini İstanbul'da bir bimarhaneye taşımışlardı. Sonradan bu taraflardan her geçtiğinde bakmış, aranmış ama geldikleri binayı bir türlü çıkaramamıştı.

Şu anda özel bir toplantı için kullanılıyordu. Etraftaki avadanlıklardan anlaşılan ehlikeyfin âlem yaptığı yerdi burası. Hem de son derece korunaklı ve manzaralı bir yer. Büyük ihtimalle de buranın kontrolü Suna Paşa'nın adamlarının elinde idi.

Onlar toplantı salonuna girdiklerinde Reisağa ve mütebessim zat hariç herkes ayağa kalktı. Biri hariç herkes tanıdıktı. Devletyar hepsi ile kucaklaştı, Suna Paşa özellikle Devletyar'a sarılıp:

"Can gardaşım benim, nerelerdesin?" diye, özlem belirtti.

Suna Paşa: otuzlu yaşlarında İstanbul'un yeraltı âleminin Kadın Paşa'sıydı. Kemankeş Kara Mustafa Paşa' nın kızı olduğu söyleniyordu. Bazıları 'Hayır kızı değil evlâtlığıydı' diyorsa da işin aslını esasını iki kişi biliyordu: Reisağa ve Devletyar. Onlar da bu konu üzerinde hiç konuşmamışlardı...

Suna Paşa İstanbul'daki Bacıların Pîri idi. Bağlılarından onu hiç görmeyen çoktu, buna rağmen bacılar, şeyhine bağlı mürit gibi kendilerini ona bağlı hissederlerdi.

Özellikle çalışanları ya da mensupları arasında kadın bulunan esir evleri, dokuma tezgâhları, içinde kadın da bulunan soyguncu veya dolandırıcı grupları ile Suna Paşa'nın bir tür bağlantısı vardı. Onun herhangi bir gayri meşru işe müdahale ettiği pek görülmemişse de, onun arzusu hilâfına çevresinde bir cürüm işlenmesi de pek mümkün değildi.

Her türlü silâhı çok iyi kullandığı söylenirdi. Özellikle uzaktan fırlattığı ince bıçaklar onun mührü gibiydi. Herhangi bir cesette bu bıçaklardan rastlanırsa; 'Aha... Tamam, bu Suna Paşa'nın işi' denirdi.

Devletyar Suna Paşa'ya şikâyetleniyordu; Köse Kâtib'i göstererek:

"Bu Köse bana oyun oynadı. -Hayrettin'le Dilâver'i de işaret ederek:- Bu ikisi de Köse'ye alkış tuttular. Reisağam da haklı olarak arkama tekmeyi bastı, soluğu taa Erzincan'da aldım."

Suna Paşa Devletyar'ın Köse'ye ve arkadaşlarına yalandan yüklendiğini anladı, işi daha doğru bir istikamete çekmeye çalıştı.

"Ah gardaşım ah!... Sen bilmez misin, ne Köse emirsiz kirpik kırpabilir, ne de bu beyzadeler el oynatıp alkış tutabilir?"

Reisağa gülerek bu konuşmayı dinliyor Suna Paşa'nın söylediklerini başını sallayarak onaylıyordu. Konuya açıklık getirdi:

"Sizler ölmeyi, öldürmeyi, yaşamayı emirsiz yapmazsınız. Hatta camiye de tekkeye de meyhaneye de emirsiz gidemezsiniz… Gitmezsiniz. Böyle olmasaydı zaten bu Devlet-i Aliyye'nin ihyası için bir araya gelemez, başımızı bu yola koymazdık."

Suna Paşa, olmayan bıyıkları altından tebessüm edip hafif sesle yanında oturan Devletyar'a duyuracak şekilde söyleniyordu:

"Hele şükür Reisağam sevmeyi emir dışı tuttu, sen canını kurtardın Devletyar!"

Biraz evvel abla yerine koyarak sızlandığı Suna Paşa'ya yalandan öfkelendi:

"Hâlâ çok münasebetsizsin, cadı!..."

Reisağa konuşmasına devam ediyordu.

"Biliyorsunuz İstanbul'da 'Beş Padişah' var. Bunların hepsinin de bir tek akıl hocası ve yöneticisi var: Karaçelebizade Abdülaziz Efendi. Lâfın gelişi efendi, aslında mel'unun önde gideni."

Mütebessim zat nezaketini hiç bozmadan işaretle söz istedi. Reisağa bu fırsattan istifade elini elleri arasına alarak onu salondakilere tanıttı:

"Şeyh Haydar Mehmet Efendi; benim hem şeyhim hem de hocamdır, yani iki kutbun bilgesidir. Üsküdar Atik Valide Tekkesi Şeyhi'dir. İstanbul'daki bilumum tekke, tarikat, dergâh ahvalinin iyi bilicisi ve mensuplarının büyük çoğunluğunun sevilen dostudur."

Reisağa, o ara aklına gelen bir şeyi Haydar Mehmet Efendi'nin tanıtılmasına ara verip sordu:

"Şeyhim, İstanbul'da ne kadar tekke var, tam sayısı biliniyor mu?"

Haydar Mehmet Efendi mütebessim cevap verdi:

"Tam sayı bilemeyiz, ama bu günkü hesapla yaklaşık bir şeyler söyleyebilirim, meselâ bütün tarikatlara ait İstanbul'da toplam tekke sayısı beş yüz civarındadır, cami sayısı da aşağı yukarı bu kadardır."

Salondakiler dikkatle dinliyorlardı. Şeyh Efendi'nin verdiği rakamlar onları şaşırtmıştı. Tekke sayısını bu kadar beklemiyorlardı. Şimdi daha ayrıntılı anlatıyordu:

"Ayrıca, tarikatlara göre de sayıyı merak ediyorsunuzdur, yine bilgi olsun diye dört önemli tarikatın tekke sayısı ile ilgili yaklaşık rakamlar vereceğim: Sayı olarak en fazla tekkeye sahip Nakşîler gözüküyor; İstanbul'da Nakşîlerin yüz civarında tekkeleri var. Biz Halvetîlerin ise yetmiş civarında kayıtlı tekkemiz var. Bize yakın veya hemen hemen aynı sayıda Kadirîlerin altmış beş yetmiş civarında tekkeleri var. Tekke sayısı bakımından dördüncü sırada ise Rufaîler gelmektedir, onların da tekke sayıları kırk civarındadır."

Şeyh Efendi durdu, etrafına bakındı, sözlerinin tesirini ölçer gibiydi; sonra Reisağa'nın eline vurarak:

"Tabii esas olan, sayıdan ziyade bu tarikatların Devletle olan irtibatlarıdır. Reisağa'nız bu irtibatı önemsiyor, esasen haklıdır. Bu topraklarda Devlet olmazsa Müslüman'ı yaşatmazlar, hele siz bırakın tarikatı insanın insan gibi yaşaması için iyi kötü bir devletinin olması şart."

Reisağa söze girdi:

"Şeyhim, şu Devlet konusunu lütfederseniz bir de erenlerin dilinden dinleyelim iyi olur, arkadaşların bu konuda sizi dinlemelerini çok isterim."

Herkes can kulağı ile dinliyordu.